

# Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER  
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23<sup>e</sup> JAARGANG

WOENSDAG 19 OCTOBER 1938

No. 1190

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Liëftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en  
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

*M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.*

*Redactie-adres: Pieter de Hoofweg 122, Rotterdam-West.  
Aangetcckende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.  
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8468.*

*Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagi-  
na's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens  
tarief. Administratie van abonnementen en advertenties:  
Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Am-  
sterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening  
No. 145192.*

*Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in  
Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statist-  
tisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen  
f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—  
f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Dona-  
teurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut  
ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en  
genieten een reductie op de verdere publicaties.*

INHOUD:

Blz.

Belastingherziening? door <i>Prof. Dr. H. W. C. Bordewijk</i>	782
Winstbelasting als noodheffing? door <i>M. F. J. Cool</i> ....	784
Is het z.g. „Maal- en Menggebod” noodzakelijk als middel tot steunverleening aan de inheemsche tarwe- teelt? door <i>J. P. Meurs</i> .....	785
Rendabele peelmijnveldexploitatie is mogelijk door <i>Dr. Ir. J. A. W. Muller</i> .....	789
De „hypotheekmarkt” door <i>Mr. A. J. S. van Lier</i> ....	791
Uitvoeroffensieven door <i>H. W. Lambers</i> .....	793
AANTEKENINGEN:	
Structuurveranderingen in den wereldhandel .....	794
INGEZONDEN STUKKEN:	
De nieuwe transferregeling door <i>Tj. Greidanus</i> met Naschrift van <i>C. A. Klaasse</i> .....	796
MAANDOLJFERS:	
Hypotheekrente in Nederland .....	797
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten .....	797, 800
Groothandelsprijzen .....	798-799

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Wederom was het deze week het Pond Sterling, dat op de valutamarkt de aandacht vroeg. Het bedrag aan goud en wissels, dat de Engelsche autoriteiten hebben moeten afgeven om de daling eenigszins te remmen is buitengewoon omvangrijk geweest. De kapitaalvlucht uit Londen naar New-York begint zich ook tot Engelsche beleggers uit te strekken, terwijl de afvloeiing van buitenlandse vluchtkapitalen, die nog in Londen waren gebleven om de kat uit den boom te kijken, steeds grooter beteekenis krijgt. Men kan gerust zeggen, dat; terwijl voorheen alleen zij, die zich de invloed van de voortdurende tekorten der loopende posten van de Engelsche betalingsbalans realiseerden, somber gestemd waren omtrent het verloop van de Sterlingkoers, thans een algemeen pessimisme zich heeft baangebroken.

Tot voor kort was het alleen de economische en financiële analyse, die een daling deed verwachten, en tot op zekere hoogte deze ook veroorzaakte. Thans is het de algemeene verwachting van een daling, die tot omvangrijke Pondenliquidaties leidt. De nieuwe bewapeningsplannen en verwachte begrooingstekorten dragen er natuurlijk het hunne toe bij om deze tendens te verscherpen. Terwijl ook de algemeene indruk, dat de Engelsche Regeering zich niet tegen een daling schrap zet weinig steun aan optimisten biedt. Krijgt men op een gegeven moment den indruk, dat de monetaire autoriteiten steun verleenen, dan wordt dan ook dadelijk de stemming beter, zooals dat aan het begin van de nieuwe week bleek, toen, na het bekend worden van officieele interventie, de notering tot 8.73 opliep, hetgeen overigens in vergelijking tot het begin van de verslagweek nog een reactie van per saldo 6 cts. beteekent. Opvallend was het ook, dat de termijnnoteringen, die voortdurend dusdanig waren, dat daaruit weinig goede verwachtingen spraken, in het begin van de loopende week eveneens een verbetering te zien gaven.

\* \*

Van de overige valuta's waren Fransche Francs in vergelijking tot het Pond iets beter. Opvallend was de zwakere houding van den Zwitserschen Franc, waaruit men opmaakt, dat de Zwitsersche monetaire autoriteiten, die vóór de oorlogsdreiging zich voortdurend meer op het Pond dan op den Dollar oriënteerden, weer den middenweg tusschen Pond en Dollar gaan zoeken, nadat zij eenigen tijd het Pond geheel hebben losgelaten. Dollars veranderden weinig, mede doordat het Egalisatiefonds af en toe — zij het voor beperkte bedragen — intervenueerde en daling tegenhield. Wat de verschillende Markensoorten betreft, was het vóornaamste verschijnsel de reactie van zilver en bankpapier. Waar de groote vraag van enkele weken geleden mede in verband stond met de indijving van Sudetenland — een soortgelijk geval deed zich destijds in het Saargebied voor, toen ook Markenbankpapier sterk gevraagd was — is het begrijpelijk, dat met het wegvallen van een acute en dringende vraag — destijds bij de Saarkwestie kon men de operaties over een veel groter tijdsduur verdeelen — een koersval moest intreden. De geldmarkt was practisch onveranderd. Ook op de beleggingsmarkt is niet veel verandering, de tendens was daar eerder iets luiër.

**BELASTINGHERZIENING?***Nationale offers en uitgaven-beperking.*

Gelijk bekend is, heeft de jongste Troonrede in zeer algemeene bewoordingen voorstellen aangekondigd, welke er op gericht zijn het geheele volk zooveel mogelijk in de te brengen nationale offers te doen deelen.

Bedoeld zijn natuurlijk van financieel standpunt de geldwolven: defensie en werkloosheid. Aan de noodzakelijkheid tot het brengen van bedoelde nationale offers wordt dan verder het voornemen gekoppeld voorstellen tot belastingherziening daarmede gepaard te doen gaan, „teneinde een meer rechtvaardige verdeling van den druk te verkrijgen en de in bepaalde belastingen gelegen belemmeringen tegen verruiming van de werkgelegenheid zooveel mogelijk weg te nemen.”

Intusschen wordt niet alles voor het budgetair evenwicht verwacht van de meer-opbrengst uit belastingverhooging en dito vermeerdering, doch wordt eveneens gewezen op de andere schaal der balans, nl. „een zoo groot mogelijke beperking der uitgaven”.

In deze Troonrede gaven beide punten reden tot eenige verheugenis:

In de eerste plaats werd immers aan de aangekondigde grootere offers direct de duidelijke waarschuwing verbonden, dat deze maar niet eindeloos zouden kunnen stijgen zonder het toch reeds wankele financieele herstel voorgoed te ondermijnen — dit is de zin van de woorden: „zoo groot mogelijke beperking der uitgaven”.

In de tweede plaats zou vervolgens het woord „belastingherziening” een troostrijk licht kunnen werpen op de dan nog noodzakelijk geachte grootere offers, die alleen uit belastinggeld zouden kunnen worden gebracht.

Teneinde althans eenig begrip te krijgen aangaande den zin, door de Regeering aan het woord *belastingherziening* gehecht, en om te kunnen begrijpen, wat voornamelijk verstaan wordt onder een meer rechtvaardige verdeling van den druk en het wegnemen van belemmeringen in bepaalde belastingen tegen werkverruiming, is het onvermijdelijk de sfeer eener opzettelijk vage phraseologie, die meer en meer kenmerk wordt eener Troonrede, te verwisselen tegen die van meer houvast gevende denkbeelden in de z.g. Millioenennota, waarbij iedereen hoopt op vasten grond terecht te komen.

*De raming der middelen.*

Slaat men de totalen der ramingen voor het dienstjaar 1939 op, dan blijkt van een tekort op den gewonen dienst ten bedrage van f 142.676.540, tegen slechts f 13.639.840 over 1938. Maar, zoo lezen wij in de Nota, voor 1939 worden de uitgaven f 41.239.918 hooger geraamd dan voor 1938, terwijl de inkomsten voor 1939 lager zijn geraamd tot een bedrag van f 87.796.782. Vandaar dat verschil van 142 miljoen 6 ton.

Nadat aldus den lezer een doodschrik is op het lijf gejaagd, mag hij weer even op adem komen door het vooruitzicht, dat, zoo aflopende heffingen worden verlengd, ten aanzien van de middelen méér zou kunnen worden geraamd een bedrag van f 114.565.000.

Het nadeelig saldo voor 1939 werd geraamd op f 25.611.540. Het reële tekort op den gewonen dienst was in 7 jaar gestegen tot f 34.7 miljoen. Dit resultaat over zeven jaar financieel beleid is beschamend, want telkenjare wordt op beperking der uitgaven aangedrongen. En wat is er ondanks alle pogingen van terecht gekomen?

Rust er onder invloed der politiek een soort noodlot op de publieke budgets? Moet men van een wet der uitzetting van die budgets gewagen? Een wet, die te onderschrijven is als reflex op een tijdperk van bloei, maar die destructie beteekent in tijden van neergang? Immers in dit laatste geval ontbreekt

de voedingsbodem voor het rijker vloeien der bestaande belastingen tegen de *geldende* tarieven. Verteren door de Overheid, hoe noodzakelijk ook, mag niet via de belastingen tot stelselmatig interen worden van nationaal inkomen en nationaal kapitaal. Dit leert ons reeds de bekende fabel van de kip met de gouden eieren.

Al die jaren met de genoemde tekorten op den gewonen dienst bewijzen, dat de Overheid hoog en laag financieel boven haar stand heeft geleefd. Dat naast bezuiniging, van welke niemand nog weet hoe zij eruit zal zien, ook drastische belastingverhooging tot herstel van het evenwicht wordt aangekondigd, behoeft, nu het stelsel van het flatteeren der balans zal plaats maken voor dat der balans-waarheid, nauwelijks te verbazen.

Maar hoe dikwijls hebben wij toch al niet van regeeringszijde kunnen vernemen, dat het culminatiepunt in de belastingstijging nu was bereikt, dat er niets meer bij kon, enz. enz.

*Grenzen der overheidstaak.*

De Overheidstaak. Wat is thans meer noodig dan eenig principieel begrip en inzicht omtrent haar theoretische begrenzing. Het is, reeds voor onze valuta, eisch, te streven naar een sluitend budget-Gewone dienst, zonder deelen van Gewoon af te wentelen op Buitengewoon. Maar alle streven naar zoodanig evenwicht wordt met onvruchtbaarheid geslagen, zoo wordt, uitgegaan van deze twee ficties:

het ontbreken van richtsnoeren voor een principieele begrenzing der totaliteit van de overheidsuitgaven en

voorts de vermeende onuitputtelijkheid der middelen, die van de particulieren en de ondernemingen steeds weer voor belastingbetaling wordt verwacht.

Wanneer dan uiteindelijk de laatste spaarmogelijkheid voor particulieren door het zwaar drukkende geheel der belastingen zal zijn verdwenen — eigenlijk reeds lang daarvoor — rijst de vraag: wat nu? Waar halen wij het kapitaal vandaan, dat noodig is voor, het op peil houden der productie? Neemt de Regeering de taak der kapitaalvorming over van de particulieren, bedrijven, enz., uit wier handen zij door de belastingen geslagen werd? Wat baat een onafzienbare zee van belastingen en wat werken de hoogste tarieven, zoo zij zich geplaatst zien tegenover een zelfverwekte eb in de volkswelvaart?

Dat er bij alle gewilde of niet-gewilde, doch feitelijke, uitzetting der overheidsbudgets wel degelijk grenzen moeten zijn, toont de noodzakelijkheid, ook voor de Overheid, te kiezen tusschen enerzijds geleidelijke en finale uitmergeling der welvaartsbronnen, anderzijds het ontzien van deze, door alleen te nemen van hetgeen door die bronnen door productie wordt opgeleverd.

Wie denkt, dat het belastinggeld feitelijk niet op kan, omdat bij tekort altijd maar weer de ongeorganiseerde machteloze belastingbetaler klaar staat om zich de duimschroeven nog vaster te laten aandraaien, staat met zijn economische visie op het peil van den boer uit de fabel, die ook bron en opbrengst verwarde, toen hij de kip slachtte, die de gouden eieren legde.

*De belastingherziening.*

En nu dan de fameuze belastingherziening, waaromtrent voorstellen in de Troonrede worden aangekondigd.

Belastingherziening kan van wijder dan wel van nauwer strekking zijn. Zij kan de allure aannemen van belastinghervorming, zij kan echter ook zich onder gelijk etiket tot fragmenten bepalen. Zij kan een nieuw, en naar gehoopt wordt beter, belastingstelsel vestigen, maar zij kan ook het bestaande „stelsel” vrijwel handhaven en in hoofdzaak bedacht zijn op uitbreiding zonder hervormend richtsnoer. In een tijd als dezen komt de practische gedachte tot groote

macht: het geld moet er komen, wáár is het te vinden?

Practische noodzaak en belastinghervorming verhouden zich als water tot vuur. Van de details der regeeringsplannen is nog niets bekend. Alleen enkele tipjes van den sluier worden in de Millioenennota opgelicht, en zoo zal de critiek moeten zwijgen tot de indiening van de genoemde voorstellen een feit is.

Zooveel is echter wel zeker, dat van werkelijke hervorming hier geen sprake kan zijn; dat veeleer het stijven van de schatkist dermate de plannen beheerscht, dat het woord „herziening” met een verkleinglas moet worden gelezen.

Hoe weinig ver de portée is van de aangekondigde belastingherziening, blijkt wel hieruit, dat de Regeering zich niet de vraag stelt, of het geraden is in het belang van het „stelsel” sommige heffingen in den ban te doen en dan door betere te vervangen. Neen: zij oordeelt de bestaande belastingen „weinig geschikt om te worden verhoogd”, en-zoo blijft van de heele herziening wel niet veel anders over dan verhooging van den totalen belastingdruk via een „complex van nieuwe belastingmaatregelen”, met eenig perspectief voor verschuiving van den verhoogden totalen druk met het oog op sociale voorzieningen en bedrijfsbelangen.

#### *Leenen voor defensiedoelinden is verantwoord.*

Alvorens op enkele punten nader in te gaan, moet ik er op wijzen, dat het gevaar dreigt, dat ter wille van sociale- en andere belangen te gemakkelijk zal worden heengestapt over de primordiale kwestie: is belastingverzwaring in haar totaal in Nederland in dezen tijd economisch verantwoord, d.w.z. zonder dat verdere uitmergeling dreigt?

Over deze toch wel zeer belangrijke vraag wordt met het lokaas van sociale verlichting hier en verzwaring ginds, alsmede met den gangmaker van een sluitend budget, te gemakkelijk heengestapt. Van gangmaker gesproken: is zoodanig moet ook dienst doen het beroep der Regeering op het nationale karakter van de middelen de nieuwe belastingen te brengen offers: defensie en werkloosheid.

Dit beroep moge suggestief zijn, zoo kan toch zeker niet worden gezegd, dat een zoodanige besteding van de nieuwe belastinggelden het begrip „nationaal karakter” uitput. Er zijn ook hier slechts gradueele, geen principieele verschillen. Thans trekken deze belangen de meeste aandacht, maar wie zal ons zeggen, dat niet over enkele jaren — wij leven snel — heel andere uitgaven als bij uitstek nationaal de aandacht zullen opeischen? Dit argument kan telkens terugkomen voor het pousseeren van nieuwe offers en wil te veel bewijzen.

Met name mag ongetwijfeld worden volgehouden, dat de financiering van het op peil brengen onzer bewapening op normale en meer geleidelijke wijze uit een defensiefonds ware te vinden, waar immers vele jaren ook het nageslacht van onze verhoogde veiligheid zou profiteeren. Het denkbeeld, dat alleen voor z.g. productieve uitgaven mag worden geleend is, waar het hier alleen gaat om verdeling van lasten over heden en toekomst, geheel verouderd.

#### *Belastingstelsel en belastingdruk.*

De Regeering heeft blijkbaar oog voor de begrippen *belastingstelsel* en *belastingdruk*. Begrijp ik haar goed, dan is met „betere verdeling van den belastingdruk” het belastingstelsel dat, naar de Regeering zelf zegt, fouten en onvolmaaktheden vertoont, zelf gediend. Het is van belang dit te constateren, omdat de Regeering verder verzwijgt wat zij onder een belastingstelsel verstaat. Daarom is de verwijzing in de Millioenennota naar belastingdruk mij hier zeer welkom.

Waar de Regeering aan een in haar oog betere verdeling hecht, daar kan zij ter wille van de nood-

zakelijk geoordeelde meer-opbrengst niet terug, van den eenig toelaatbaren weg tot die meer-opbrengst en wel dien der rechtvaardigheid op belastinggebied.

De Regeering, en ik constateer dit met voldoening, heeft, waar zij niet alleen streeft naar meer-opbrengst door belastingverhoging, maar ook naar een betere verdeling van den belastingdruk, blijkbaar hetzelfde begrip van stelsel als ik heb neergelegd in stelling CIX van mijn eigen belastingboek<sup>1)</sup>:

„buiten algemeenheid, draagkracht en gelijkheid van druk is er geen plaats voor „stelsel”, met als éénige uitzondering de bestemmingsheffingen, die in de „spezielle Entgeltlichkeit” zijn gefundeerd.”

Betere verdeling van den belastingdruk wil dus zeggen:

rechtvaardiger verdeling in den zin van gelijkheid van druk, wat geenszins mag worden vereenzelvigd met bevordering van gelijkheid van *inkomsten*. Men hoede zich dus hier voor het begrip sociaal. Met den geweldigen eisch aan elk belastingstelsel als zoodanig te stellen, dat zijn *druk* zooveel mogelijk gelijk zij, is de rol van belastingstelsel uit een oogpunt van recht uitgespeeld.

Rechtvaardigheid in de *inkomstenverdeling* ook slechts trachten te *benaderen*, leidt tot grenzeloze verwarring, en ligt niet op den weg der belastingen, noch van belastingstelsel.

#### *De nieuwe Nationale-Inkomsten- en Winstbelasting.*

Waar de bestaande belastingen volgens de Regeering niet geschikt zijn te worden verhoogd, waarbij vergeten schijnt, dat opcenten een bestaande progressie intact laten en dus geen fouten verergeren, verschijnt nu ten tooneele als pièce de résistance een nieuwe „Nationale Inkomsten- en Winstbelasting” met een geraamde opbrengst van f 90 millioen, waarvan echter slechts f 50 millioen beschikbaar is voor het tekort.

Deze belasting, zooveel mogelijk bij de bron te heffen, wordt gelegd op den schuldenaar van huren, pachten, renten, loonen en pensioenen. De belasting ad 2 percent zal in vieren uiteen vallen (huur, rente, loon en winst), terwijl een bijzondere winstbelasting voor rechtspersonen, boven de 2 percent nog 8 percent van de bedrijfswinst zal heffen. De heffingen zijn persoonlijk, wat onder anderen blijkt uit kinderattrek.

Een eigenaardige belastingherziening doet hier haar intrede. Hadden wij niets anders, zoo zou gedacht kunnen worden aan een volledig stelsel van ontvangstbelastingen op de opbrengsten van natuur, kapitaal en arbeid. Maar zoo kan het niet zijn, daar alle andere belastingen blijven bestaan, de bekende persoonlijke verterings- en verkeersbelastingen te gader.

Alle belastingen moeten, op straffe van interen, uit het inkomen worden opgebracht, welke maatstaf voor de heffing ook worde gekozen. Maar, mag men vragen: welk denkbeeld van belastingstelsel zit vóór, wanneer, behalve de reeds bestaande zeer verschillende maatstaven, nu voor het opbrengstgeheel der productie *de nieuwe maatstaf van ontvangst* wordt gekozen ten aanzien van al die objecten, waarop reeds al die andere maatstaven worden toegepast?

Ontvangstbelastingen zijn per sé achterlijk en meer zakelijk- dan persoonlijk georiënteerd. De omstandigheden van de belastingplichtigen, de risico's waartegen opbrengsten worden verkregen, alsmede de belangrijkste momenten van de draagkracht kunnen nimmer in een stelsel van zulke heffingen voldoende

<sup>1)</sup> H. W. C. Bordewijk — De theorie der belastingen en het Nederlandsch belastingwezen — Zwolle 1930 — 80. — Het Nederlandsch Belastingrecht No. 10. Uitg. W. E. J. Tjeenk Willink — f 16.—

tot haar recht komen, en zeker niet, wanneer, bij wijze van noodsprong, naast al het bestaande, alleen om meer geldopbrengst en wegens ongeschiktheid van verhooging der bestaande heffingen cumulatief tot het opbrengststelsel of ontvangststelsel wordt overgegaan.

In het bekende Leerboek der Financiën van Mr. P. W. A. Cort van der Linden<sup>2)</sup> wordt bitter, weinig ten gunste en veel ten nadeele van deze belastingen gezegd.

Hij wijst bijvoorbeeld op de bijzondere natuur der verschillende belastingobjecten, die het verschil in draagvermogen en ook het verschil in weerstandsvermogen bepaalt. Onze Regeering „antwoordt” met het eene domme percentage van 2 procent. De ontvangstbelastingen zijn stug, weinig buigzaam of vatbaar voor verandering, aldus Cort van der Linden. Ook dit is zeker weinig aan te bevelen in een tijd als dezen, die aan niets zoo zeer behoefte heeft als wel aan aanpassing, ook in fiscaal opzicht. En dan de zoo maar, incidenteel, uit nood, bij wijze van proef ingevoerde winstbelasting op rechtspersonen, een m.i. onverantwoordelijke greep in de bestaansvoorwaarden van tal van lichamen, die na de gevallen klappen eindelijk op adem moeten komen, zal van een bloeiend bedrijfsleven over vrijwel de heele lijn sprake kunnen wezen!

#### Samenvatting.

Stempelt de al omvattende introductie van de Nationale Inkomsten- en Winstbelasting deze belastingherziening reeds voor haar geboorte tot een verouderde, zoo kan ook in ander opzicht van andere fiscale voornemens hetzelfde worden gezegd.

De Omzetbelasting in haar werking fnuikend voor de koopkracht en het bedrijfsleven, is reeds aanmerkelijk verscherpt. Verhoging van invoerrechten in de Troonrede als van „matig beschermenden aard” aangekondigd, belooft een meerdere opbrengst van circa vijf millioenen.

Wanneer men al deze plannen leest, dan moet men wel in economische wonderen gelooven om te meenen, dat een ietwat andere verschuiving van den in totaal zoozeer verzuarden belastingdruk zou kunnen „bijdragen tot althans eenige stimuleering van het bedrijfsleven”.

Dit optimisme der Regeering lijkt niet gefundeerd. Wanneer men bij een wedloop aan de deelnemers bloed aftapt, echter in ongelijke mate, dan kan men wel zeggen, dat sommigen minder zwaar zijn getroffen en dus relatief verlicht, maar het totale beeld van de vroeger bereikte gemiddelde snelheid zal niettemin een ondubbelzinnigen achteruitgang vertoonen.

Tegen de noodzakelijkheid van belastingverhoging zal elke oppositie wel worden gesmoord, al kunnen defensie en werkloosheid het niet zonder critiek op de financiering stellen. Realistische politiek echter staart zich niet blind op de mooie begeleidende franje van betere drukverdeling en sociale gevolgen, waardoor de blik minder ontvankelijk wordt voor den ernst en de gevaren van den weg, waarop onze financiële en budgetaire politiek zich bevindt. En voor men met gezag mag spreken van belastingherziening, herzie deze zich zelve onder het motto: belastingstelsel, als deel der ruihuishouding, niet parasiet, doch vervaartsinstrument.

H. W. C. BORDEWIJK.

<sup>2)</sup> Mr. P. W. A. Cort van der Linden — Leerboek der Financiën — De theorie der belastingen — Uitg. Gebr. Belinfante, 's-Gravenhage — 1887 — 8°. — f 7.50.

## WINSTBELASTING ALS NOODHEFFING?

De bij de Troonrede aangekondigde en in de Millioenennota verder aangeduide „Nationale Inkomsten- en Winstbelasting” is geboren uit de behoefte van de Overheid tot een sluitend budget te geraken. De huidige omstandigheden stellen aan de overheidstaak dusdanige eisen, dat door uitgavenbeperking alleen het gestelde doel — een sluitend budget — niet kan worden bereikt. Doelmatig kunnen de voorgestelde heffingen dus slechts zijn als zij de staatskas na hun in-werking-treden op korten termijn aan middelen helpen.

De eerste drie (van de vijf) grondslagen van de aangekondigde heffingen, de huur-, rente- en loonbelastingen voldoen, voorzover dit althans uit de weinige bekende gegevens valt op te maken, aan de bovengestelde eisen. Deze heffingen zullen naar het voornemen is worden geheven bij de bron; wat vermoedelijk zal beduiden, dat de belastingschuldigen bij de uitbetaling van verschuldigde huur, pacht, rente, loon en/of salaris dadelijk de belasting zullen moeten voldoen. De practijk van soortgelijke heffingen of bijdragen aan algemene fondsen, omzet- en zegelbelasting, loonbelasting in Nederlands-Indië, ouderdomsrente e.d., maakt het waarschijnlijk, dat de voorgenomen nieuwe heffingen eveneens door het ongelukkig maken van plakzegels zullen moeten worden voldaan. Dit systeem brengt ten aanzien van het moment van ontvangen van de belastingpenningen voor de Staatskas de prettige consequentie met zich, dat de gelden eerder binnenkomen dan de belasting verschuldigd is. Belastingplichtigen toch zullen allen een voorraad zegels van verschillende waarden in hun bezit dienen te hebben.

\* \* \*

Voor de aangekondigde winstbelastingen liggen de kaarten echter anders. Het is uiteraard precair op dit moment over deze heffingen, over welker uitvoeringsvorm nog niets bekend is, iets positiefs te zeggen. Noch met betrekking tot het aanvangsjaar, noch ten aanzien van het door de wet te bezigen winstbegrip is iets met zekerheid bekend.

Wel duidelijk is, dat de Regering er naar streeft een het rechtsgevoel en het billijkheidsbesef bevredigende regeling te ontwerpen. De beschouwingen in de Millioenennota, waarbij de mogelijkheid wordt afgewezen om de benodigde meerdere middelen te verkrijgen door verhoging van de bestaande heffingen zijn toch gegrond op de overweging, dat „de bestaande belastingen weinig geschikt zijn om te worden verhoogd, omdat hierdoor de fouten en onvolmaakt-heden, die nu eenmaal aan het bestaande belastingstelsel eigen zijn, zich dan in sterker mate zouden doen gevoelen, waardoor enerzijds de anti-sociale werking er van zou worden versterkt en anderzijds een sterk remmende invloed op de bedrijvigheid hier te lande het gevolg zou zijn.”<sup>1)</sup> Een uitspraak, die niet behoeft te verbazen in de mond van een Minister, die een commissie tot herziening van het belastingstelsel in het leven riep.

Zonder nu verder te willen vooruitlopen op de tot stand te komen regelingen, kan naar het voorkomt met zekerheid vastgesteld worden, dat wil de voorgenomen 8 pCt. winstbelasting van rechtspersonen niet op haar beurt een sterk remmende invloed op de bedrijvigheid uitoefenen en wil deze heffing tevens billijk zijn, dat dan in het bijzonder de in de Wet te verwerken regeling met betrekking tot de compensatie met geleden verliezen de aandacht zal behoeven.

Dat het komende wetsontwerp de compensatie zal kennen, valt niet te betwijfelen. Zowel de Dividend- en Tantiëbelastingwet<sup>2)</sup> als de Wet op de Inkomstenbelasting<sup>3)</sup>, als ook de Ordonnantie op de In-

<sup>1)</sup> Millioenennota blz. 22; E.-S.B. d.d. 21 Sept. jl. blz. 714.

<sup>2)</sup> Als logische consequentie van het gevolgde systeem.

<sup>3)</sup> Art. 17, 2e lid.

dische Vennootschapsbelasting<sup>4)</sup> hebben als stelsel, dat indien in enig jaar volgens de gegeven voorschriften verlies wordt becijferd, dat verlies in mindering mag worden gebracht van de winst in volgende jaren te behalen.

Bij de Dividend- en Tantiëmebelasting is deze verliezencompensatie volkomen; de heffing treft slechts „de uitdelingen” en het behoeft geen betoog, dat geen uitdelingen zullen kunnen worden gedaan voor en alcer voorgaand, niet uit vroegere overschotten gededgd, verlies is ingehaald<sup>5)</sup>.

In de twee andere belastingregelingen is deze compensatie evenwel op een weinig bevrediging gevende wijze tot stand gebracht. Beide heffingen kennen de compensatie van verliezen tot over een maximale termijn van twee jaar. Het behoeft nu wel niet nader bewezen te worden, dat beschouwd vanuit het gezichtspunt der billijkheid en getoetst aan het thans door de Regering gestelde criterium, dat de heffing geen sterk remmende invloed op het bedrijfsleven mag uitoefenen, deze termijn van twee jaar absoluut onvoldoende is. Zoveel heeft de conjunctuurstudie ons nu wel geleerd, dat de duur van de gemiddelde conjunctuurgolf langer is dan tweemaal twee jaar, zodat deze termijn — sterk vereenvoudigend aannemend, dat gedurende de helft van de cyclus verlies wordt geleden — in elk geval te kort is. Volkomen compensatie van geleden verliezen met latere winsten is toch al niet te verwezenlijken, omdat het niet uitvoerbaar zal zijn — en ook niet wel te motiveren — om de Staat te doen mededelen in de kapitaalverliezen, die bij een doorgevoerde reorganisatie door de kapitaalverschaffers worden aanvaard. Maar dat is dan tevens een argument te meer om bij het in de Wet brengen van een compensatieregeling niet zonder meer de „gebruikelijke” twee jaren uit de bestaande regelingen over te nemen, doch een door deugdelijk onderzoek bepaalde langere compensatietermijn vast te stellen.

\* \* \*

Aanvaardt men deze gedachtengang dan komt evenwel het samenvoegen van de besproken 8 pCt.'s winstbelasting met de drie eerstgenoemde heffingen tot één Nationale Inkomsten- en Winstbelasting in een eigenaardig licht. Immers *de motor*, die tot het *thans* indienen van dit complex van voorstellen bewoog, is de *momentele* nood van de schatkist. Het is evenwel alleszins waarschijnlijk, dat bij invoeren van een Winstbelasting met een bevredigende compensatieregeling, (indien die belasting *nu* bijv. met ingang van de winsten over 1938 wordt ingevoerd) de opbrengst door de voorafgaande reeks slechts slechte jaren niet groot zal kunnen zijn<sup>6)</sup>. Is dit zo, dan is de indiening van deze winstbelasting in deze combinatie van noodheffingen niet doelmatig en daarom voor wat tijdstip en argumentatie van indieningsnoodzaak betreft, onjuist.

Wil de Regering, ondanks de daartegen van vele zijden<sup>7)</sup> geuite bezwaren, overgaan tot invoering van een winstbelasting, om daardoor voor de Schatkist eerder de beschikking te krijgen over het aan de gemeenschap komende winstaandeel, dan bij de dividend- en tantiëmebelasting mogelijk is, à la bonne heure. Maar men gebruike dan niet de koevoet van de Schatkistnood om deze principiële koerswijziging „erdoor” te krijgen. Deze zaak vereist een rustiger behandeling, waarbij zuiver afwegen van voor en tegen belangrijker te achten is dan het moment van afkondigen.

Cool.

<sup>4)</sup> Art. 7.

<sup>5)</sup> Art. 42b W. v. K. verbiedt dit uitdrukkelijk.

<sup>6)</sup> Denkbaar is het niet van toepassing verklaren van de compensatieregeling over de jaren voorafgaande aan de invoering van de belasting; dat dan echter aan de door de Regering als uitgangspunt genomen criteria niet wordt voldaan is evident.

<sup>7)</sup> Deze bezwaren liet ik met opzet buiten bespreking.

## IS HET Z.G. „MAAL- EN MENGGEBOD” NOODZAKELIJK ALS MIDDEL TOT STEUN-VERLEENING AAN DE INHEEMSCHE TARWETEELT?

Door de vele Nederlanders, die steunverleening aan de inheemsche tarweteelt — m.i. volkomen terecht — noodzakelijk achten, wordt maar al te vaak gedacht, dat daartoe het tot dusverre door de Regeering gebezigde z.g. „Maal- en Menggebod” ook noodzakelijk is.

Het doel van dit artikel zal zijn aan te toonen, niet alleen, dat deze gedachte onjuist is, doch ook, dat het z.g. „Maal- en Menggebod” *niet* voldoet aan den redelijk te stellen eisch, dat te verstrekken landbouwsteun zoo min mogelijk andere bedrijfspgroepen schaden of extra bevoordeelen mag (hetgeen overigens bij de behandeling van het desbetreffende wetsontwerp in de Staten-Generaal door den toenmaligen Minister, belast met de belangen van den landbouw, ook volledig werd erkend, doch waarvan helaas later in de practijk weinig is terechtgekomen).

### *Geschiedenis van het maal- en menggebod.*

Alvorens op de bovenvermelde vraag nader in te gaan volge hier allereerst een kort overzicht over de wijze, waarop destijds het z.g. „Maal- en Menggebod” is tot stand gekomen.

Toen in 1929—1930 de tarweprijzen op de wereldmarkt op een dusdanig laag niveau waren aangeland, dat van een eenigszins loonende tarweteelt in Nederland geen sprake meer kon zijn, was het alleszins verklaarbaar, dat de toenmalige Regeering de noodzakelijkheid inzag en naar middelen zocht om den prijs van in Nederland geteelde tarwe te „repareren”.

Iets anders dan de tarweprijs had echter geen reparatie noodig, want aan den regelmatigen afzet aan de consumenten van de in Nederland geteelde tarwe had nog nooit iets gehaperd; integendeel, er was eerder regelmatig een tekort aan de in Nederland geproduceerde tarwesoort, welk tekort dan ook veelal ieder jaar terugkwam en dan aangevuld werd door invoer van z.g. zachte tarwe uit Australië, Polen en andere landen.

Deze z.g. zachte tarwe — hierbij dient te worden opgemerkt, dat in Nederland slechts die tarwesoort geteeld wordt — is een zeer gezochte grondstof voor de bereiding van tarwebloem en meel voor speciale doeleinden (bruinbrood, speculaas, koekjes, enz.), doch is, in vergelijking met harde tarwesoorten van overzee, zooals bijv. Manitoba- en Amerikaansche hardwinter tarwe, een minder bruikbare grondstof voor de fabricatie van tarwebloem voor de wittebroodbereiding.

Toen dan ook op een gegeven moment in 1930 de toenmalige Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, Mr. Verschuur, de voorbereiding van deze materie tijdelijk in handen had, was er bij hem alleen en uitsluitend sprake van den tarweprijs, die verbetering behoefde.

Mr. Verschuur, die blijkbaar de consequentie van het geheele probleem zeer juist aanvoelde en geen grootere moeilijkheden wilde scheppen dan strikt noodzakelijk was, hield besprekingen met de Nederlandsche meelfabrikanten en de meelimporteurs, waarbij hij mededeelde, dat de Regeering had besloten de inheemsche tarwetelers door middel van een bijslag te helpen aan een beteren prijs voor hun product.

Aan meelfabrikanten en meelimporteurs werd door Mr. Verschuur medewerking gevraagd om de daarvoor benodigde gelden bijeen te brengen.

Door het toepassen van een omslag op alle hier te lande gefabriceerde en geïmporteerde tarwebloem zou zulks zeer wel en ook uiterst eenvoudig mogelijk zijn geweest en daarmede zou dan deze kwestie, die later

zooveel stof heeft doen opwaaien, zeer consequent en zeer eenvoudig zijn opgelost.

In Engeland werkt de tarwesteun in dezen vorm zeer goed (zie rapport van den Rijkslandbouwconsulent Ir. Gerritzen in „Economische Voorlichting” van 7 October 1938).

De meelimporteurs verklaarden zich daartoe in principe onmiddellijk bereid.

Mr. Verschuur had echter buiten den waard gerekend, in dit geval buiten de meelfabrikanten, die de door den Minister gevraagde medewerking botweg weigerden.

Zonder twijfel zagen de Nederlandsche meelfabrikanten toen reeds de groote mogelijkheden, die een ander systeem van steunverlening aan de inheemsche tarweteelt voor hen inhield; evenals de meelimporteurs heel goed de gevaren zagen, welke de plannen van de Landbouw-Crisis-Commissie, de z.g. Commissie Lovink, voor hen inhielden.

Na de weigering door de meelfabrikanten, waardoor een vrijwillige fondsvorming ten bate van de inheemsche tarweteelt door de leveranciers van tarwebloem onmogelijk werd, heeft de toenmalige Minister-President, Mr. Ruys de Beerenbrouck, de behandeling van de tarwekwestie van zijn collega, Mr. Verschuur, teruggenomen.

Toen is het voor mij tot dusverre nog steeds onverklaarbare gebeurd!

Nadat de door de Regeering gewenschte vrijwillige fondsvorming door de weigering van de meelfabrikanten onmogelijk was geworden, was het alleszins logisch te verwachten, dat diezelfde Regeering wettelijke maatregelen zou voorstellen ten einde die fondsvorming gedwongen op te leggen.

Tot groote verbazing en tot nog grootere teleurstelling van diverse bij de kwestie betrokken groepen — niet tarwetelers met uitzondering natuurlijk van de meelfabrikanten, die hun hooggespannen verwachtingen reeds werkelijkheid zagen worden, kwam echter Minister Ruys de Beerenbrouck met een wetsontwerp, hetwelk zich niet alleen bemoeide met den tarweprijs, doch zich ook uitstrekte tot den tarwefzet, ofschoon nog nooit een tarweteler in Nederland met zijn product was blijven zitten.

Met volkomen negatie van alle nu langzamerhand wel bekende funeste consequenties, waartegen in en buiten de Staten-Generaal in woord en in geschrift duidelijk werd gewaarschuwd, tevens met de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, dat daardoor een totale ontwrichting zou ontstaan in de verhoudingen tusschen andere betrokken groepen, waarvan de eene enorme voordeelen zou verkrijgen, terwijl anderen groote moreele en financiële schade zou worden berokkend, heeft Minister Ruys de Beerenbrouck een systeem van steunverlening weten door te zetten — de Tarwewet 1931 — waardoor weliswaar de prijs van de tarwe werd verbeterd, doch waarbij tegelijkertijd tegen alle logica in en zonder eenige noodzaak de in Nederland geteelde tarwe naar een plaats werd geforceerd, nl. naar het wittebrood, waar zij bij voorkeur niet thuis behoort en hetgeen reeds tot resultaat heeft gehad, dat voor de broodbereiding bij uitstek geschikte tarwe van overzee naar de kippen gaat, terwijl voor de broodbereiding minder geschikte tarwe door het Nederlandsch broodetend publiek moet worden geconsumeerd.

Hiermede werd tevens een gecamoufleerde *protectie* voor de Nederlandsche maalindustrie geschapen!

Deze voor de bereiding van verkoopbaar wittebrood minder bruikbare tarwe moest en zou door de Nederlandsche broodeters worden opgegeten inplaats van voor een groot deel door de kippen. Alsof het den doorsnee Nederlanderschen tarweteler bijzonder interesseert, waarvoor zijn tarwe wordt gebruikt, nadat hij er een behoorlijken prijs voor heeft ontvangen!

In tegenstelling met de boven gereleveerde mededeelingen van Minister Verschuur, was Minister Ruys

de Beerenbrouck echter destijds van deze absolute noodzakelijkheid, om de inheemsche tarwe door het brood te verwerken, wel zoo overtuigd, dat hij zelfs zijn ministerieele portefeuille in het geding bracht.

In verband daarmee motiveerde het kamerlid Dr. Colijn zijn stem door de woorden „vi coactus”, terwijl ook het kamerlid de Heer Schokking namens zijn fractie een verklaring afgaf van gelijke strekking.

Hoe goed „men” destijds Minister Ruys de Beerenbrouck heeft voorgelicht, moge o.a. blijken uit het navolgende:

In het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer werd in paragraaf 6 gezegd:

„Eenige leden stelden de vraag, welke waarborg er bestaat, dat tengevolge van den voorgestelden maatregel de tarweteelt niet zal worden uitgebreid.”

In zijn Memorie van Antwoord antwoordde de Minister daarop:

„dat een voorzichtige hanteering van het percentage en beoordeeling van het in aanmerking komende graan een abnormale uitbouw van de tarweteelt zal verhoeden”

m.a.w. de Minister vreesde geen abnormale uitbreiding van de tarweproductie.

Hier volgen nu de werkelijke productiecijfers, ontleend aan officieele gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek:

Productie van tarwe in Nederland.

1929 .....	1.958.000	H.L.
1930 .....	2.169.000	„
1931 .....	2.417.000	„
1932 .....	4.597.000	„
1933 .....	5.488.000	„
1934 .....	6.461.000	„

Ik moge hierbij inmiddels opmerken, dat mijnerzijds tegen een vergroot tarwe-areaal geen bezwaar bestaat; wel heb ik bezwaar — in ieder geval zolang Nederland nog tarwe of tarwebloem moet importeerden — tegen de onjuiste gevolgtrekking, dat tarwe-areaal en bloemimport met elkaar in verband staan.

Hier volge nog slechts één ander voorbeeld uit de diverse voorbeelden, welke zouden kunnen worden aangehaald.

In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer der Staten-Generaal zeide Minister Ruys de Beerenbrouck o.a.:

„De ondergeteekende kan niet inzien, dat er van bescherming of bevoorrechtiging van de inheemsche maalindustrie sprake kan zijn.”

Weer puttende uit de officieele gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek geef ik onderstaande cijfers, die het aandeel weergeven, hetwelk in de diverse jaren de Nederlandsche meelimporteurs en de Nederlandsche meelfabrikanten hebben gehad in de binnenlandsche consumptie van tarwebloem.

Aandeel van de Ned. fabrieken in het binnenlandsch verbruik.

		Import
1925 .....	75 %	25 %
1926 .....	75 „	25 „
1927 .....	71 „	29 „
1928 .....	71 „	29 „
1929 .....	78 „	22 „
1930 .....	74 „	26 „
1931 .....	81 „	19 „
1932 .....	95 „	5 „
1933 .....	93 „	7 „
1934 .....	94 „	6 „
1935 .....	94 „	6 „
1936 .....	91 „	9 „
1937 .....	91 „	9 „

Commentaar lijkt mij vrijwel overbodig.

Ik kom thans tot de behandeling van de hierboven vermelde vraag.

Hoewel in Nederland vóór de invoering van de Tarwewet 1931 — met uitzondering dan van tarwe voor bruinbrood — betrekkelijk weinig of geen inheemsche tarwe werd gebezigd voor de bereiding van

wittebrood, is het toch te begrijpen dat, toen de daling van de tarweprijzen catastrophale afmetingen ging aannemen, men er niettemin toe is overgegaan de voor de steunverlening benodigde gelden te verhalen op het artikel brood.

Door de daling van de tarweprijzen kon het brood steeds goedkooper worden, zoodat door een belasting te heffen op het brood, dit artikel voor den consument in vergelijking met voorgaande jaren niet duurder behoefde te worden.

Theoretisch zou men dus door een directe belasting te heffen op het brood, de benodigde gelden voor den steun aan de inheemsche tarweteelt kunnen verkrijgen.

Aangezien er echter in Nederland ca. 15.000 bakkers waren, zou dit zeer onpractisch zijn geweest. Bovendien was er een veel eenvoudiger methode mogelijk.

Daar de bakkers vóór de invoering van de Tarwewet 1931 de benodigde hoeveelheden bloem en meel betrokken van een betrekkelijk klein aantal inlandsche meelfabrieken of van de meelimporteurs, hetzij direct of door tusschenkomst van meelhandelaren, zou het logisch geweest zijn, zooals reeds eerder uiteengezet, dat men derhalve op bloem en meel een belasting had geheven, hetzij bij het verlaten van de fabriek of molen, hetzij bij import of bij de aflevering aan de consumenten.

Het brood zou op die wijze indirect belast zijn geworden, zonder dat ruw ingegrepen zou zijn in de verhoudingen, die destijds bestonden in de bloem- en meelvoorziening van Nederland.

Hoe logisch en gemakkelijk dit systeem ook zou zijn geweest, men is niettemin overgegaan tot het ingewikkelde en maatschappelijk ontwrichtend werkend „Maal- en Menggebod” en men heeft dit systeem, ondanks de vele protesten van hen, die door die regeling gedupeerd werden en op den duur zeer waarschijnlijk ten gronde zullen gaan, gehandhaafd.

Het „Maal- en Menggebod” houdt praktisch in, dat de bakkers verplicht zijn 95 pCt. van de door hen voor de broodbereiding benodigde tarwebloem en 100 pCt. van het benodigde tarwemeel (ongebuid) te betrekken van de Nederlandsche maalinindustrie, welke op haar beurt verplicht is deze bloem/meel te vervaardigen van een tarwemengsel, waarvan 35 pCt. inheemsche tarwe moet zijn en 65 pCt. z.g. vrije tarwe.

Voor deze 35 pCt. inheemsche tarwe — V.I.T.A.-tarwe — moeten de meelfabrikanten een door den Minister vastgestelden prijs betalen, waaruit dan de steungelden voor de inheemsche tarweteelt worden verkregen.

Het is begrijpelijk, dat door deze rigoureuze bepalingen het geheele aspect van de bloem- en meelvoorziening in Nederland is gewijzigd. Heel sterk blijkt dit al uit de onderstaande cijfers, die gedeeltelijk reeds hiervoor werden vermeld en die ontleend zijn aan officieele gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek:

In 1000 tons.

Jaar	Binnenl. verbr. v. bloem- en meel in Nederland	Geleverd door Ned. maalindustrie	Geimporteerd	Aandeel van beide groepen in procenten	
1928	628	453	175	72	28
1929	591	466	125	79	21
1930	662	502	160	76	24
1931	621	506	115	81	19
1932	630	599	31	95	5
1933	600	555	45	93	7
1934	648	609	39	94	6
1935	671	629	42	94	6
1936	679	616	63	91	9
1937	684	618	66	91	9

Opgemerkt dient te worden, dat de door de Nederlandsche Meelcentrale verstrekte cijfers voor de jaren 1932/1937 betreffende de „distributie” van importbloem, die overigens niet geheel parallel behoeven te loopen met die van den werkelijken „import”, beduidend lager zijn dan de hierboven vermelde import-

cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek; blijkbaar includeeren de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek dus ook meel voor veevoeder, hetwelk dan bij de door mij vermelde cijfers in mindering dient te worden gebracht.

*Gevolgen van het maal- en menggebod voor importeurs, bakkers en consumenten.*

De import van tarwebloem, die in de aan de uitvoering van de Tarwewet 1931 voorafgaande jaren in doorsnee ca. 25 pCt. had bedragen van de totale consumptie, schrompelde dus in 1932, het eerste jaar in hetwelk zich de gevolgen van de Tarwewet volledig lieten gelden, in tot 5 pCt. en bereikte in 1936 weer 9 pCt.; niet in verband met een wijziging of een verandering in de uitvoering van eerdervermelde steunmaatregelen, doch wel in verband met een voor de geïmporteerde tarwebloem gunstiger prijsconstellatie, welke de bloemverwerkende industrieën, die betrekkelijk vrij zijn gebleven in de keuze van hun grondstoffen en de bakkers aanleiding gaf minder ongemengde bloem te koopen van de meelfabrikanten en meer van de meelimporteurs.

Door deze terugdringing van den import werden de importeurs van tarwebloem, de meelhandelaren, de schepvaartmaatschappijen, de havens van Amsterdam en Rotterdam, de expeditieus, kortom allen, die bij den import van tarwebloem waren betrokken, ruwweg voor een meer of minder groot gedeelte van hun inkomsten en bestaansmogelijkheid beroofd.

Dit heeft de Regeering in 1931 als zoodanig gevoeld en heeft de bij den import van tarwebloem betrokkenen een tegemoetkoming toegezegd in de geleden schade, die echter in geen verhouding staat tot de werkelijk geleden schade, en die dit jaar nog slechts wordt uitbetaald tot 40 pCt. van het bedrag, dat in 1935 werd vergoed en die per eind 1939, indien geen verandering intreedt, geheel zal worden stopgezet, zonder dat daarvoor ondanks herhaalde verzoeken aan de Regeering, iets anders en met name een aanzienlijke verruiming van de werkgelegenheid van deze betrokkenen in de plaats wordt gesteld.

Ook de bakker is door dit systeem de dupe geworden. Deze heeft niet meer sinds de invoering van de Tarwewet 1931 de keuze, om die bloem te betrekken, welke hij met het oog op zijn cliëntenkring het meest voor zijn bedrijf geschikt acht, terwijl hij ook terdege rekening heeft te houden met de door de meelfabrikanten verkregen machtspositie.

Verder moet van iederen bakker worden nagegaan, of ieder wel aan de verplichting voldoet om 95 pCt. tarwebloem af te nemen, welke voldoet aan de wettelijk vastgestelde maalverhouding.

Ook de consument is gedupeerd, want deze wordt thans verplicht brood te eten van mindere kwaliteit dan hij zonder de voornoemde wettelijke voorschriften zou kunnen krijgen.

De meelfabrikanten krijgen echter belangrijke voordeelen. Deze verkrijgen thans een gegarandeerden afzet van 95 pCt. van de bloem, welke door de broodbakkers wordt verbruikt en participeren bovendien nog naast de meelimporteurs bij de ongemengde tarwebloem, die onder de vigeerende maatregelen nog aan de bakkers en bloemverwerkende industrieën mag worden afgeleverd.

Deze situatie heeft reeds geleid tot een onderlinge contingentteering en tot het z.g. „uitkopen” van enkele meelfabrieken, ofschoon Minister Ruys de Beerenbrouck destijds van meening was, dat men er verkeerd aan deed „de meelfabrikanten te zeer als eenheid te beschouwen, dadelijk bereid om tot trustvorming over te gaan”.

Deze monopolistische positie van de maalinindustrie heeft niet alleen geleid tot een beheersching van den prijs, welken de consument via den bakker te betalen krijgt, maar ook tot een beheersching van het afzetorgaan.

Vele meelhandelaren, die voorheen, doordat zij

steunden op den verkoop van geïmporteerde tarwebloem, een tamelijk vrije positie ten opzichte van de Nederlandsche meelfabrieken konden innemen, worden thans veelal gedwongen hun zelfstandigheid op te geven of een schijn-zelfstandigheid te voeren.

Hetzelfde kan voor een groot gedeelte gezegd worden van vele meeexpediteurs.

#### *Is het maal- en menggebod noodzakelijk?*

Deze geheele ontworpening zou m.i. te aanvaarden zijn, wanneer het stelsel „Maal- en Menggebod” absoluut *noodzakelijk* zou zijn als steunverleening voor de inheemsche tarweteelt. Als „noodzakelijkheid” worden door de voorstanders van deze regeling veelal de volgende argumenten aangevoerd:

1e. de ethische overweging, dat de inheemsche tarwe gebezigd moet worden voor menscheijk voedsel en niet grootendeels voor veevoeder-doeleinden;

2e. dat dit systeem noodzakelijk zou zijn voor de richtige controle bij de afneming van de tarwe bij den teler;

3e. de gunstige beïnvloeding voor de werkgelegenheid in Nederland;

4e. de betalingsbalans zou er gunstig door worden beïnvloed;

5e. het systeem zou goedkooper zijn dan eenig ander stelsel bijv. dan belastingheffing op het meel.

#### *1e. De ethische overweging.*

Hen, die deze overweging laten gelden, teneinde het „Maal- en Menggebod” te motiveeren, zou ik willen wijzen op het feit, dat de edelere soorten tarwe, ook al moeten deze worden geïmporteerd, meer de voorkeur verdienen om tot menscheijk voedsel gebezigd te worden dan de minder edele soorten, al zijn ze dan ook van eigen bodem, welke behandeld moeten worden met chemicaliën, om tot voor de broodbereiding eenigszins bruikbare bloem bereid te kunnen worden.

Hierbij moge ik nogmaals wijzen op de vreemde consequentie, om geen ander woord te gebruiken, dat daarvoor minder geschikte inheemsche tarwe geforceerd voor de broodbereiding wordt gereserveerd, terwijl tegelijkertijd voor de broodbereiding beter geschikte tarwe van overzee moet worden geïmporteerd en tot kippenvoer gedenatureerd.

#### *2e. Controle op de afneming van de tarwe.*

Indien men meent, dat het tot dusverre gevolgde systeem noodzakelijk is voor de richtige controle op de afneming van de tarwe, kunnen m.i. zonder eenig bezwaar in een ander stelsel de gewestelijke organisaties, evenals de centrale organisatie (Tarwe-Centrale) blijven functioneeren en toezien op de afneming van de tarwe van de telers en kan de centrale organisatie blijven toezien op het geheel van den afzet van de tarwe.

#### *3e. Verruiming van de werkgelegenheid in Nederland.*

Teneinde aan te toonen, dat dit niet het geval is, wordt hieronder aangegeven hoeveel personen werkzaam waren bij de Nederlandsche meelfabrieken in diverse jaren. De betreffende cijfers zijn weer ontleend aan het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1926	.....	1909	man
1927	.....	1853	„
1928	.....	1953	„
1929	.....	1916	„
1930	.....	1962	„
1931	.....	1911	„
1932	.....	1956	„
1933	.....	1938	„
1934	.....	1825	„
1935	.....	1908	„
1936	.....	1921	„

waaruit blijkt, dat ondanks het feit, dat de maalindustrie haar afzet voor het binnenland heeft zien toe-

nemen van 502.000 tons in 1930 tot 616.000 tons in 1936, het personeel van deze meelfabrieken is teruggevoelen van 1962 man tot 1921 man.

Van eenige werkverruiming is derhalve geen sprake, hetgeen nog te meer klemt, wanneer men daarbij rekening houdt met de groote vermindering van werkgelegenheid bij de betrokkenen bij den bloemimport.

#### *4e. Gunstige beïnvloeding van de betalingsbalans.*

Beweerd wordt, dat, wanneer de import van tarwebloem grooter zal worden, Nederland hierdoor grotere betalingen zou krijgen te doen aan het buitenland.

Bij deze redeneering wordt echter geheel over het hoofd gezien, dat Nederland nog altijd groote hoeveelheden *moet* importeeren, hetzij in den vorm van tarwe, hetzij in den vorm van bloem of van beiden, m.a.w. dat bij import van tarwebloem de import van tarwe zooveel kleiner kan zijn.

Ook wordt bij deze redeneering blijkbaar vergeten, dat, wanneer de inheemsche tarwe niet of minder zou worden gebezigd voor menscheijke consumptie, deze tarwe zal worden geëxporteerd of in de plaats zal treden van veevoeder-artikelen, welke ook geïmporteerd en aan het buitenland betaald moeten worden.

Zou dus de import van tarwebloem grooter worden, dan zal de import van tarwe in verhouding terugloopen en/of de invoer van andere granen verminderen, voor zoover de inheemsche tarwe niet geëxporteerd en aan het buitenland betaald moeten worden.

Een nadeelige beïnvloeding van de betalingsbalans is dan ook m.i. uitgesloten en verder mag niet worden vergeten, dat de zeevrachten, die betaald moeten worden op de geïmporteerde tarwebloem veelal verdiend worden door Nederlandsche scheepvaartmaatschappijen, terwijl de zeevrachten op granen, inclusief geïmporteerde tarwe, veelal ten goede komen aan de z.g. „wilde vaart”, zoodat dan een groot gedeelte van deze vrachtpenningen naar het buitenland gaat.

Ook mag m.i. bij een beschouwing betreffende de betalingsbalans nimmer uit het oog worden verloren, hetgeen bij vele agrariërs blijkbaar het geval is, dat een grotere import van een artikel noodzakelijk met zich medebrengt een grotere export van een ander artikel.

#### *5e. Het „Maal- en Menggebod” zou goedkooper zijn.*

Het tot dusverre gevolgde systeem zou goedkooper zijn doordat de inheemsche tarwe, welke op de vrije markt bijv. f 3.50 per 100 kg zou opbrengen, thans tarwe vervangt, welke f 5.— zou kosten bij import.

Ook dit is een onjuiste redeneering, daar bij de beoordeeling hiervan als uitgangspunt zou moeten worden aangenomen de prijs, welke voor de inheemsche tarwe op de vrije markt te maken is. Het verschil tusschen dezen prijs en den richtprijs, welke de teler ontvangt, vermeerderd met de kosten van uitvoering en controle zal *steeds* aan te merken zijn als de belasting ten laste van den consument.

#### *Conclusie.*

De conclusie, welke uit het bovenstaande is te trekken, is dus deze:

1e. dat van Regeeringszijde nimmer daadwerkelijk is aangetoond, dat het „Maal- en Menggebod” *noodzakelijk* is als middel tot steunverleening aan de inheemsche tarweteelt;

2e. dat, ofschoon nog nimmer een aannemelijke rechtvaardiging van het huidige systeem is gegeven, de Regeering een stelsel blijft handhaven, dat eenige meelfabrikanten een monopolistische positie verschafft en waardoor tientallen meelimporteurs, honderden meelhandelaren, duizenden bakkers en miljoenen consumenten *onnoodig* worden gedupeerd.

J. P. MEURS.

Voorzitter van de Nederlandsche Vereeniging van Meelimporteurs te Amsterdam.



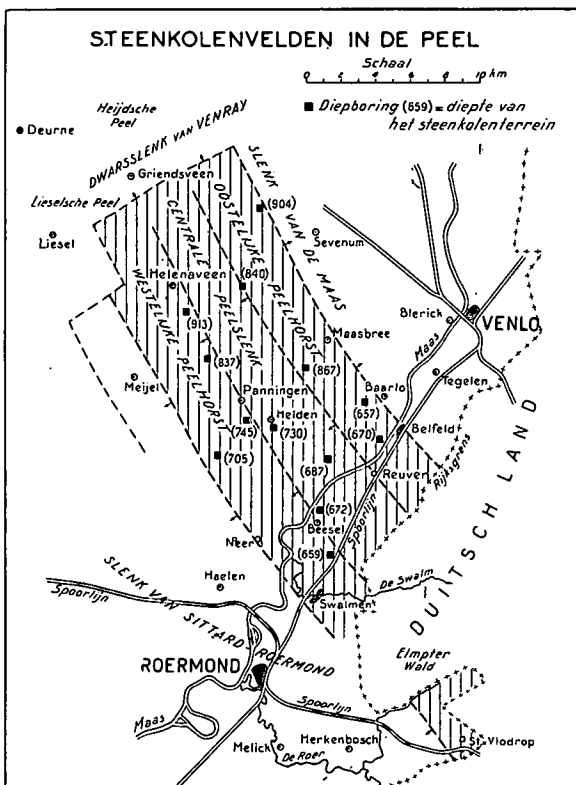
## RENDABELE PEELMIJNVELDEXPLOITATIE IS MOGELIJK.

In E.-S.B. van 12 October jl. betoogde schrijver dezes, dat de ontwikkeling der Nederlandsche steenkoolbehoefte de ontsluiting der Peel-steenkolenlagen binnen afzienbaren tijd noodzakelijk doet worden; thans zal worden nagegaan of dit op rendabele basis uitvoerbaar zal zijn.

Teneinde eenig inzicht te verkrijgen in de te verwachten exploitatiekosten eener Peelmijnondernehmung, voor zooverre deze binnen passende grenzen van waarschijnlijkheid te voorspellen zijn, dient een summier overzicht van de geografische en geologische configuratie van het betreffende terrein gegeven te worden.

### De situatie van het Peel-bekken.

Het in aanmerking komende gebied strekt zich uit over een terreinstrook, waarvan de 20 km lange as in Z.O.-N.W. richting verloopt en een breedte bezit van 10 km. De bovengrondse omgrenzing loopt over de plaatsen: Swalmen, Neer, Meijel, Liesel, Griensdveen, Maasbree, Baarlo en Belfeld en wordt in het Oosten gevormd door de Rijksgrens. Onderstaand kaartje geeft deze situatie duidelijk weer.



Kaartje aangevende ligging der Peelmijnvelden.

Als resultaat van een afwisselend spel van geologische krachten is de steenkolen bevattende Peelhorst in het uiterste Z.O. nabij de Rijksgrens, door 650 m jongere formatie bedekt, een bedekking, die in N.W. richting regelmatig in dikte toeneemt. In ronde cijfers uitgedrukt, bedraagt de dikte van de afsluitende laag voor 14.000 ha oppervlakte. 650—800 m, voor de resterende 6000 ha: 800—1200 m, bestaande uit losse grondsoorten.

Geheel afgescheiden van de eigenlijke Peelhorst bevindt zich bij het station Vlodrop een gedeelte ter grootte van 1000 ha aan drie zijden begrensd door de Rijksgrens. De steenkolenformatie ligt hier op een diepte van slechts 400—450 m, als bezwaar van dit veld mag echter gelden, de geringe oppervlakte en den ongunstigen vorm, aangezien deze samenvalt met de Rijksgrens.

Diegenen onder de belangstellende lezers, die zich nader wenschen te oriënteren, omtrent den ge-

ologischen bouw van het Peelgebied, van de samenstelling en den aard van de deklagen en den rijkdom aan kolen, worden verwezen naar de officieele publicatiën van den Rijksopsporingsdienst van delfstoffen<sup>1)</sup>, die in een aantrekkelijken en lezenswaardigen vorm de resultaten uitvoerig beschrijven.

### Vermoedelijke kostprijs der Peel-steenkool.

De aldaar vermelde gegevens bieden een waardevol uitgangspunt voor de beoordeeling van de rentabiliteitsmogelijkheden van een toekomstige ontginning. Het verrichten van een aprioristische kostprijsberekening in absoluten zin, voor een te vestigen mijnonderneming in een maagdelijk veld is een omvangrijk en onbetrouwbaar werk, zoodat meer waarde te hechten is aan een relatieve berekening ten opzichte van de bestaande steenkolenondernemingen onder inachtneming van de typeerende aspecten, die tot kostenvariëaties aanleiding kunnen geven.

Vooraf is echter kennis noodzakelijk van de voorwaarden, waaronder in de te onderzoeken bedrijfs-huishouding het gezamenlijke verbruik van de productiefactoren per eenheid van product een minimum zal bedragen.

De steenkolenmijn als extractieve onderneming is, evenals de industriële onderneming gekenmerkt door variaties in het verbruik van grond, kapitaal en arbeid in verband met het veranderen van de productiecapaciteit, analoge verschijnselen, als die welke door de theoretische economie worden geformuleerd als de wetten van de toenemende en de afnemende meeropbrengst. In het algemeen wordt laatstgenoemde wet meer toepasselijk geacht voor agrarische productie, maar het is aan te nemen, dat bij een toenemende vergroting van het productie-apparaat ook de industriële onderneming het keerpunt bereikt, waarbij een meerder verbruik van de productiefactoren niet meer samenvalt met een evenredig of meer dan evenredig quantum verkregen product. In dezen vorm zijn de wetten van de toenemende en de afnemende meeropbrengst slechts verschillende stadia, die het industriële productieproces onder invloed van hetzelfde complex van krachten doorloopt en is er een evenwichtspunt aan te wijzen, waar de invloed van laatstgenoemde wet gaat overheerschen, dit punt is gekenmerkt, door een minimaal verbruik van de productiefactoren per eenheid van product.

Een exacte wetenschappelijke behandeling van dergelijke problemen in een bijzonder geval, volgens den analytischen of grafischen weg, is mogelijk indien bekend is het functioneele verband tusschen elk der optredende variabele kostenfuncties en de productiecapaciteit of een correleerend begrip als onafhankelijk veranderlijke.

### De meest-economische bedrijfsgrootte.

Voor een Peelmijn zal het absolute bedrag der aanlegkosten en de kosten per ton in verband met de productiecapaciteit de in de onderstaande tabel genoemde bedragen kunnen bereiken. (De gegevens zijn ontleend aan een publicatie van Roelen<sup>2)</sup> en gecorrigeerd voor de tegenwoordig geldende prijzen, onder inachtneming van de technische moeilijkheden aan den bouw van de diepe schachten verbonden). Teneinde de aanlegkosten in den vorm van afschrijvingen in berekening te brengen is in overeenstemming met de Zuid-Limburgsche mijnondernemingen de levensduur van de verschillende activa gesteld op:

<sup>1)</sup> Diverse Jaarverslagen der Rijksopsporing van Delfstoffen.

Bindverslag over de onderzoekingen en uitkomsten van den dienst der Rijksopsporing van delfstoffen in Nederland 1903—1916.

<sup>2)</sup> Dr. Ing. W. Roelen. Die Entwicklung zum Verbundwerk im Ruhrkohlenbezirk. Glück-Auf. 1930 No. 51 en 52. Berg- und Hüttenmännische Zeitschrift. Essen.



*Staatsmijnen en aangezien volgens de vorige stelling geen noemenswaardige afwijking in bedrijfskosten is te verwachten moet dus aangenomen worden dat de Peelmijnzetel met de genoemde capaciteit een gelijke kostprijs kan bereiken als de bestaande mijnen.*

#### *De ondernemingsvorm.*

Waar de bestaansmogelijkheid van een Peelmijnbedrijf is aangetoond, mag het van belang geacht worden na te gaan welke concrete vorm aan een dergelijke onderneming kan gegeven worden.

Het uitgangspunt van deze overweging dient te zijn het feit, dat de Staat als opdrachtgever en uitvoerder van de Rijksopsporing van delfstoffen het vindingsrecht uitoefent over de Peelmijnevelden, voor welke verkenning een bedrag van rond f 1.742.500 uitgegeven werd. De Staat kan van deze rechten gebruik maken, door óf wel zelf het beheer ter hand te nemen, óf dit door anderen eventueel in samenwerking te laten doen.

Dat de motieven, die veelal tegen de *beheerswijze* van een Staatsonderneming worden aangevoerd, niet steeds gelden, wordt in voldoende mate bewezen door het Nederlandsche P.T.T.-bedrijf en de Nederlandsche Staatsmijnen, die in beheerswijze en resultaten zeker niet behoeven onder te doen voor de bestgeleide particuliere ondernemingen.

Voor conjunctuurgevoelige bedrijfshuishoudingen, afhankelijk van variabele markttoestanden en van de evolutie der technische vindingen echter, moet de zuivere Staatsexploitatie, met het oog op het ongedeelde risico, in het algemeen afgewezen worden, tenzij zwaarwichtige motieven dringend noodzakelijk zijn.

1. De particuliere ondernemingsgeest volkomen ontbreekt voornamelijk indien het betreft een productietak, die van algemeen nationaal belang geacht mag worden.

2. Een ongewenscht particulier monopolie moet tegengegaan of geneutraliseerd worden.

3. De wenschelijkheid of de noodzaak bestaat, invloed te verkrijgen op het beheer, de sociale toestanden, de financiële gestie en den afzet van producten, die voor de gemeenschap van groot belang moeten geacht worden.

In het geval eener Peelmijn moeten de twee laatstgenoemde motieven geacht worden niet aanwezig te zijn, de hier gestelde doeleinden worden reeds in ruime mate verwezenlijkt door de bestaande Staatsmijnen.

De vraag of de Peelmijnevelden gereserveerd dienen te worden voor het continueeren van de bestaande Staatsmijnen, dient eveneens ontkennend te worden beantwoord. De reserves dezer mijnen in het Zuid-Limburgsche veld zijn veel omvangrijker, dan die van de bestaande particuliere mijnen.

Wat het motief sub. 1 geldt, is het bezwaarlijk aan te nemen, dat indien de onderneming van een solide basis uitging, indien zekere garanties werden gegeven in den naderhand te behandelen vorm, in Nederland niet voldoende particuliere ondernemingsgeest zou gevonden worden, bereid om het risico te aanvaarden.

Indien de zuivere Staatsexploitatie om bovenomschreven redenen te verwerpen is, bestaat wederom een tweetal mogelijkheden. De Staat kan:

1. De vindingsrechten in eens verkoopen.

2. Een periodieke uitkeering verlangen in den vorm van.

a. Een royalty.

b. Een winstaandeel al of niet preferent en al of niet verbonden met medezeggenschap, zoonodig in den vorm van een gemengde onderneming.

Verkoop ineens en bij inschrijving is te ontraden, aangezien het tot speculatie leidt, waardoor de toekomstige beleggers gedupeerd worden en de Staat tenslotte het gelag betaalt. Wel kan de Staat aan een solide gegadigde onder het stellen van de noodige

voorwaarden zijn rechten overdragen.

Een royalty-contract leidt eveneens tot overdreven speculatieve aanbiedingen, terwijl het daarenboven moeilijk is een royalty-formule zoodanig vast te leggen, dat bij de fluctuaties in het bedrijfsleven geen verstarring en ongewenschte conflicten ontstaan.

Er rest dus de mogelijkheid van medezeggenschap en winstaandeel, een vorm die het beste verwezenlijkt kan worden als gemengde maatschappij zooals de Nederlandsche Spoorwegen, de N.V. Koninklijke Hoogovens en Staalfabrieken, de N.V. Nederlandsche springstoffenfabrieken, de N.V. Koninklijke Nederlandsche Zoutmijnen en welke vorm ook in Nederlandsch-Indië aan enkele extractieve ondernemingen is gegeven.

Deze ondernemingsvorm biedt belangrijke voordelen. Voor de Staat bestaat door zijn invloed op het beheer een maximale zekerheid, dat de opsporingkosten vergoed worden, terwijl een statutair omschreven invloed uitgeoefend kan worden op de factoren genoemd onder 2 en 3 met een minimale risico wat betreft een eventuele geringe kapitaaldeelname. Voor de onderneming zal de participatie van den Staat een zekere roep van soliditeit vormen, hetwelk van beteekenis geacht moet worden voor de attractie van particulier kapitaal.

Een deelneming van de betreffende lokale bestuursorganen (provincie en gemeenten) eventueel van de organen, die industrialisatie trachten te bevorderen, moet mede gewenscht geacht worden. De eerste verkrijgen op deze wijze invloed bij de oplossing van de belangrijke sociale kwesties, die zich bij de ontwikkeling van een dergelijke onderneming in hun bestuursgebied zullen voordoen, terwijl de onderneming zich de medewerking van de bestuursorganen verzekert voor de oplossing van vele vraagstukken, die tot de competentie dezer organen behooren.

Dr. Ir. J. A. W. MULLER.

## DE „HYPOTHEKENMARKT”.

Sedert eenige maanden blijkt de meening ingang te vinden, dat „een steeds grooter deel van het terrein der hypotheekbanken ingenomen wordt door verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen e.d.” (Algemeen Handelsblad 8 Mei 1938). Deze „beleggers” zouden, teneinde een tegenwicht te vormen tegen hun toenemend bezit aan overheidsleningen, zich in belangrijke mate zijn gaan toeleggen op belegging door aankopen van huizen en verstrekken van hypotheek.

Het aankopen van huizen had tengevolge, dat verscheidene hypotheekbanken werden afgelost; en het is ontegenzeggelijk juist, dat dit medewerkte tot eene vermindering van het aan hypotheekbanken uitstaande bedrag der hypotheekbanken, die door de aldus vrijkomende sommen in staat werden gesteld de conversie harer pandbrieven te bespoedigen. Uit dezen gezichtshoek bezien heeft deze gang van zaken voor dit bedrijf ook haar goede zijde gehad.

\* \* \*

Intusschen ga ik hieraan thans voorbij, omdat ik mij wil bezighouden met de vraag, of de meening, dat „een steeds grooter deel van het terrein der hypotheekbanken ingenomen wordt door verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, e.d.” wel steun vindt in de feiten. Te meer is tot dit onderzoek aanleiding, nu in de kort geleden (31 Augustus 1938) verschenen achtste aflevering van het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek (blz. 1231) o.a. te lezen is: „De verzekeringsmaatschappijen hebben getracht om naast het groote aandeel van het overheidscrediet in hun beleggingen, meer aandacht te schenken aan andere soorten van belegging. Met name de hypotheekbanken zijn voor deze beleggers van steeds meer beteekenis geworden en de invloed van de verzekeringsmaatschappijen op de hypotheekmarkt is de laatste jaren gegroeid, ten koste van de hypotheekbanken. In deze richting gaat ook

de overneming van de aandelen der 's-Gravenhaagsche Hypotheekbank door de Assurantie Mij. de Nederlanden van 1845, welke op deze wijze tracht haar hypotheek-portefeuille te vergroeten."

Het zeer sterke vertrouwen in de vooruitzichten voor hypotheek en huizen, hetwelk uit deze handelwijze blijkt, kan ons slechts verheugen. Dat deze handelwijze echter tengevolge gehad zou hebben, dat „de invloed van de verzekeringsmaatschappijen op de hypotheekmarkt *de laatste jaren* is gegroeid, *ten koste van de hypotheekbanken*”, is evenmin juist, als de onderstelling, dat het overgaan van de 's-Gravenhaagsche Hypotheekbank in andere handen, van den onderstelden gang van zaken een symptoom zou zijn. En ik meen dit te kunnen afleiden uit de gegevens, welke het Centraal Bureau voor de Statistiek zelf verschaft.

Indien wij ons allereerst bepalen tot „de hypotheekmarkt” in het algemeen, dan kunnen wij vaststellen, dat sedert 1930 de handel daar gedurig is achteruitgegaan. Het totaal bedrag der nieuwe inschrijvingen in eenig jaar genomen, vermindert van jaar tot jaar. In 1935 demonstreert zich dan in eens een *sauve-qui-peut*, een „vlucht” van de hypotheekmarkt, welke in 1936 nog voortgaat. Eerst in 1937 blijkt het groote vertrouwen in hypotheek en huizen weer herleefd te zijn en gaat er op de hypotheekmarkt veel meer om.

Het spreekt vanzelf, dat deze algemeene lijn ook uit de onderdeelen (ook dus ten aanzien van de hypotheekbanken) tot uiting komt. Genoemd Maandschrift geeft de volgende cijfers:

	Hypotheekbanken	Andere banken en instellingen	Particulieren	Totaal
1934	f 82.620.000	f 245.950.000	f 179.760.000	f 506.710.000 <sup>1)</sup>
1935	„ 32.670.000	„ 198.930.000	„ 152.380.000	„ 383.980.000
1936	„ 25.160.000	„ 144.860.000	„ 114.430.000	„ 284.450.000
1937	„ 46.270.000	„ 237.950.000	„ 168.720.000	„ 452.940.000

<sup>1)</sup> Hier schuilt een drukfout. Optelling geeft tot som f 508.330.000.

Het is bekend, dat de devaluatie van den Belgischen Franc in Maart 1935 onrust had doen ontstaan ook met betrekking tot den Gulden. De „vlucht” van de hypotheekmarkt is echter veroorzaakt door het indienen op 5 Juli 1935 van het zogenaamde vastelasten-ontwerp. Doordat in dit ontwerp ook het voornemen bleek de pandbriefrente aan te tasten, kwam het geheele bedrijf der hypotheekbanken tot volledige stilstand. Derhalve is het begrijpelijk, dat — vergeleken bij 1934 — de „hypotheekmarkt” in 1935 zeer ernstige teekenen van verval vertoonde; en dat de hypotheekbanken in dit lot deelden.

Wanneer ik nu nog vermeld, dat het vastelasten-ontwerp op 4 Juli 1936 door de Regeering werd ingetrokken; dat toen terstond de vraag naar pandbrieven dermate groot werd, dat op 11 Juli 1936 de Haagsche Post over „een zeer markante verandering” schreef; en dat op 26 September 1936 de Gulden van zijn goudbasis werd losgemaakt, waarna ook de „hypotheekmarkt” weer meer bezoekers trok, dan is niet alleen de vooruitgang in 1937, toen de groote beleggers gingen meedoen, begrijpelijk; maar dan kan ik mij verder gemakkelijker met de cijfers bezighouden.

Om een oordeel te krijgen over de vraag, of „in de laatste jaren” de invloed van de eene groep is „gegroeid ten koste van” de andere, heb ik getracht het aandeel van elke groep in elk jaar te vinden. De uit-

	Hypotheekbanken	Andere banken en instellingen	Particulieren	Totaal
1934	16. — %	48.5 %	35.5 %	100 %
1935	8.5 %	51.8 %	39.7 %	100 %
1936	8.8 %	51. — %	40.2 %	100 %
1937	10.2 %	52.5 %	37.3 %	100 %

komst geeft het voorgaande staatje (in procenten).

Uitgaande van het (algemeen aangenomen) feit, dat de hypotheekbanken een zesde deel der uitstaande hypotheek beheeren, dan is haar aandeel „in de hypotheekmarkt” (de nieuwe inschrijvingen) van 16 pCt. in het jaar 1934 normaal te noemen.

Doordat in 1935 — gelijk wij zagen — het geheele bedrijf der hypotheekbanken tot stilstand werd gebracht, ontstonden voor haar zóó abnormale omstandigheden, dat haar aandeel in de hypotheekmarkt verminderde tot bijna de helft of slechts 8.5 pCt.

Nauwelijks is echter in 1936 (September) de toestand verbeterd, of het aandeel der hypotheekbanken vertoont eenige *stijging*. En tijdens de opleving op de hypotheekmarkt in 1937 neemt haar aandeel toe tot 10.2 pCt.

Naar mijne meening valt hieruit moeilijk de gevolgtrekking te maken, dat „in de laatste jaren” de hypotheekbanken van de markt zouden zijn op worden verdrongen; en zeker niet, dat de verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, en dergelijke instellingen zulks zouden hebben bewerkt.

Immers, beschouwen wij het tweede staatje nader, dan ontwaren wij in 1935 een *algemeene* vermindering, maar tevens, dat op het aldus ingekrompen marktterrein de bijzondere stilstand van het bedrijf der hypotheekbanken aan *beide* andere groepen de gelegenheid geeft (procentsgewijze berekend) een grooter terrein-gedeelte in te nemen, terwijl de hypotheekbanken inderdaad een deel van haar marktterrein openlieten.

Nauwelijks echter is er in het laatste kwartaal van 1936 een verandering van den algemeenen toestand, of de groep „particulieren” en de groep „hypotheekbanken toonen terrein*winst*; terwijl juist de groep, die de hypotheekbanken heet te verdringen terrein*verlies* aanwijst.

Tenslotte 1937, het jaar, waarin de groote „beleggers” zich met volle kracht op de hypotheekmarkt hebben doen gelden. In dit jaar toont ons het eerste staatje een opvallenden vooruitgang voor alle groepen, zoowel als voor het totaal. Ook hier hebben wij, ten behoeve van een juist inzicht, de procentsgewijze berekening van het tweede staatje in het oog te vatten. Dan echter wordt duidelijk, dat wel de groep der verzekeringsmaatschappijen, enz. terrein*winst* aanwijst, maar die der *hypotheekbanken evenzeer!* Het *verlies* lijdt de groep „particulieren”!

Vergelijken wij de uitkomsten van 1937 met die van 1936, dan zien wij dat het totaal bedrag aan nieuwe inschrijvingen steeg van f 284.450.000 tot f 452.940.000, d.w.z. een stijging met 59.2 pCt. Gaan wij nu na, hoe deze stijging over de drie groepen verdeeld ligt, dan vinden wij voor de groep „particulieren” een vermeerdering met 47.4 pCt., d.w.z. zij bleef *onder* het gemiddelde en bleek derhalve van een deel van haar terrein verdrongen.

De groep, waartoe de *verzekeringsmaatschappijen*, fondsen, enz. behooren, bereikte een „groei” van 64.3 pCt.

De groep „hypotheekbanken” vertoonde in 1937 echter *nog grooter groei*, nl. van 83.9 pCt.

Ook langs dezen weg komen wij tot het resultaat, dat de hypotheekbanken zeker geen terrein verliezen; en dat „de invloed van de verzekeringsmaatschappijen op de hypotheekmarkt” sedert zij zich op legging in hypotheek hebben toegelegd (1937) is gegroeid *ten koste* van de groep „particulieren”.

En tevens blijkt, dat de daad van de 's-Gravenhaagsche Hypotheekbank allermint een symptoom kan zijn van een verschijnsel, hetwelk men meent, dat zich „de laatste jaren” zou hebben vertoond, doch hetwelk zich in werkelijkheid niet heeft voorgedaan.

Het schijnt mij nuttig toe, hiervoor eenige aandacht te vragen, teneinde misverstanden met betrekking tot de hypotheekbanken, zoo mogelijk, te voorkomen.

Mr. A. J. S. VAN LIER.

### UITVOEROFFENSIEVEN.

In den laatsten tijd is de economische terminologie verrijkt met een term, welke, typisch teeken des tijds, aan de gedachtenwereld der militairen is ontleend. Het begrip uitvoeroffensief is op zichzelf duidelijk en spreekt onmiddellijk aan: een verbitterde strijd om, het koste wat het wil, een afzettinguitbreiding buitenslands te veroveren. Het feit, dat deze strijd door de economische „veldtochten” van de Vereenigde Staten in Zuid-Amerika en van de West-Europese groote mogendheden in Zuid-Oost-Europa in een acuut stadium is getreden, verdient, mede door de reacties der kleinere staten, de aandacht.

Waardoor is deze grootscheepsche uitvoerstimulering echter noodig geworden? De diepere oorzaken liggen voor een deel in een structuurverandering der wereldhuishouding, welke wij hier slechts schetsmatig kunnen aangeven.

#### *Nationalisme en autarkie.*

Na den oorlog bleek een terugkeer tot het stelsel van het vrijer ruilverkeer een onmogelijkheid. De nijverheden welke in de jong-industrieel gebieden waren opgebouwd, werden bij het sluiten van den vrede, niet stilgelegd. Integendeel bleken verschillende landen een voorsprong op de vooroorlogsche Europeesche industrieën gekregen te hebben, waardoor het hun mogelijk was den concurrentiestrijd met deze aan te binden, zoo zelfs, dat de oude leveranciers van verschillende markten nog verder werden verdrongen. Daarnaast was door den oorlog een ideologie geschapen, waardoor in een aantal jonge staten het nationalisme leidraad der politiek werd en dus de uitbreiding der nationale industrie ten koste van den wereldhandel werd aangemoedigd.

Een niet te veronachtzamen rol werd bij dit autarkisch streven vervuld door de verdedigingsvoorbereiding; vooral de angst voor afhankelijkheid van het buitenland in oorlogstijd (blokkadevrees) leidde tot stichting van industrieën, waarbij het rentabiliteitsvraagstuk geen doorslaggevende rol meer speelde.

Van geheel anderen aard, doch in zijn gevolgen voor den opbouw van den wereldhandel van gelijke betekenis, was het streven van een aantal grondstoffenlanden hun economische structuur door het scheppen van nationale industrieën minder kwetsbaar te maken.

#### *Dwangpositie der oude industriestaten.*

De exportpositie van de oude Europeesche industrielanden werd eveneens verzwakt door de toenemende neiging der overzeesche gebieden direct met elkaar handel te drijven.

De oude industriestaten hadden daarentegen de absolute noodzaak tot vermeerdering van hun uitvoer te komen. In de eerste plaats was de bouw van hun productie-apparaat nog geheel gericht op een wereldhuishouding met internationale arbeidsdeeling; daarnaast was uitvoer hunner artikelen op den duur de eenige manier, waarop zij de voor de vervaardiging dezer artikelen ingevoerde grondstoffen konden betalen. Ten derde brengt het grootbedrijf als levens-eisch een zoo hoog mogelijken bezettingsgraad van de installatie met zich mede; terwijl de toenemende kapitaalintensiviteit der grootbedrijven en de daarmee gepaard gaande verhooging der arbeidsproductiviteit bovendien het bedrijfsoptimum naar boven verlegd hebben. Gegeven omvang en mate van verzadiging der binnenlandsche markten, kon aan deze eisch slechts door uitvoer op groote schaal voldaan worden.

Het bleek niet mogelijk voor deze tegenstelling een overbrugging tot stand te brengen. Integendeel de onderlinge verschillen werden, vooral in de groote depressie, het voorwerp van een handelspolitieken strijd, waarbij de wapens van aanval en afweer tot ongekende vervolmaking werden gebracht.

De sterke uitbreiding van den wereldhandel in de jaren 1936—1937 verzwakte eenigszins den strijd op

handelspolitiek gebied in de wereld en het moment scheen gunstig (denk aan de opdracht van Prof. P. van Zeeland) voor een gedeeltelijke afbraak van de tallooze handelsbelemmeringen. Voor men echter tijd gehad heeft zich hierover te beraden, heeft de loop der gebeurtenissen het beeld reeds weder geheel veranderd.

De omslag der conjunctuur in de Vereenigde Staten in de tweede helft van 1937 heeft voor den wereldhandel tweërlei gevolg gehad. Terwijl enerzijds de invoer van de Vereenigde Staten uit de grondstoffenlanden snel terugliep, bleef anderzijds de uitvoer op een tamelijk hoog peil gehandhaafd. Het gevolg was het ontstaan van een belangrijk uitvoeroverschot op de handelsbalans van dezen crediteurstaat. Doch ook in ander opzicht zal de conjuncturomslag in de Vereenigde Staten zijn uitwerking op den wereldhandel en daarmee op de conjunctuur der andere landen niet missen.

#### *Het uitvoeroffensief der Vereenigde Staten.*

De politiek der Amerikaansche Regeering heeft ertoe geleid, dat zij groote hoeveelheden landbouwproducten tegen vaste prijzen heeft overgenomen. Teneinde den druk dezer voorraden te verminderen, heeft zij besloten 100 millioen bushel tarwe tegen elken prijs met behulp van uitvoerpremies te exporteeren. Op deze wijze wordt bij het falen der normale middelen het staatscrediet als veerplank gebruikt bij den sprong over de tariefmuren.

In wezen geheel anders is de plotselinge intensivering der betrekkingen met de Zuid-Amerikaansche landen, welke de Vereenigde Staten de laatste maanden nastreven. Door het verleen van credieten wordt de hand met deze landen nauwer aangehaald, terwijl de afzetmogelijkheid der Amerikaansche industrie tegelijk bevorderd wordt. Slechts met de belangrijkste der Zuid-Amerikaansche staten, Argentinië, vloten de onderhandelingen in deze richting nog niet bijzonder. Een reeds door de officieele Amerikaansche instanties goedgekeurde leening aan Argentinië is op het laatste oogenblik door den wil van Argentinië zelf afgesprongen. Evenmin kan men op handelspolitiek gebied tot overeenstemming komen. Wanneer echter de Vereenigde Staten met hun optreden in Zuid-Amerika meer beoogen dan het behalen van een oogenblikkelijk exportvoordeel, zullen zij ongetwijfeld ervoor zorg dragen, dat ook met Argentinië overeenstemming wordt bereikt. Hierbij moet gedacht worden aan het streven der Vereenigde Staten naar een Pan-Amerikaansche Unie, welke practisch zelfgenoegzaam zou kunnen zijn.

#### *Uitvoeroffensieven in Europa.*

In ons werelddeel hebben de wapenen voor de toga moeten wijken; helaas zijn in dezen terugtocht de handelspolitieke wapenen nog niet begrepen. Op het oogenblik is de toestand in Europa zoo, dat voor alle landen, met uitzondering van Rusland, uitvoer een levensbehoefte is.

Aan den eenen kant immers staat een groep van landen, welke, hoewel zelf niet meer in staat de vrijhandelsprincipes in den ouden vorm te handhaven, toch nog door haar aard ingesteld is op de internationale arbeidsverdeeling en op den internationalen ruil. Van deze groep is Engeland het prototype. Dit land is tot uitbreiding van zijn uitvoer verplicht, zooland door den bouw van zijn economisch leven als door de noodzaak een tegenpost te scheppen tegen den grooten invoer, welke uit bewapening voortvloeit.

Aan den anderen kant staan de landen, wier principieel streven autarkie is, waarbij de economische noodzaak het ontstaan dezer principes bevorderde. Desondanks hebben zij echter nog behoefte aan grondstoffen, welke het eigen gebied niet of niet in voldoende mate oplevert. Aangezien de financieele positie dezer landen zwak is, kunnen zij den zoo noodzakelijk geworden invoer slechts met opbrengsten uit den uitvoer betalen.

Op deze wijze is de situatie ontstaan, dat bij een alom afnemende mogelijkheid en bereidheid buitenlandsche goederen op te nemen, de behoefte aan verkoop naar het buitenland versterkt is. Dit is een der verklaringsgronden voor den handelspolitieken strijd, welke thans in Zuid-Oost-Europa gevoerd wordt tusschen Engeland en Frankrijk eenerzijds en Duitschland anderzijds.

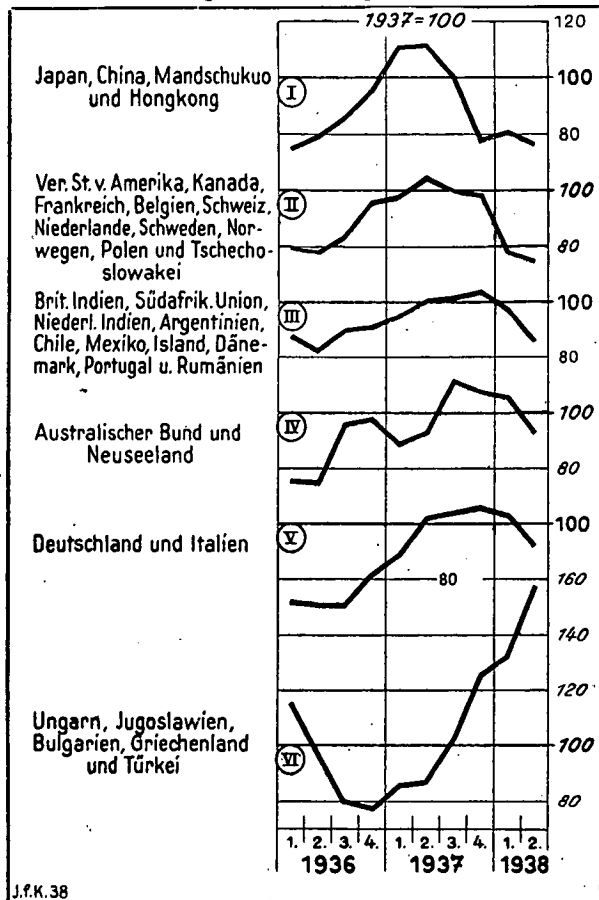
#### Het dingen om Zuid-Oost-Europa.

De beteekenis van den Engelschen uitvoer naar deze landen is in absolute bedragen nog niet zeer belangrijk; procentueel valt echter over 1938 t.o.v. 1937 een belangrijke stijging waar te nemen. Deze stijging is terug te voeren op het uitvoeroffensief, dat in Mei jl. voor het eerst duidelijk aan den dag trad, bij het verleenen van een crediet ten bedrage van £16 miljoen aan Turkije door Engeland. De voorwaarden, waarop dit crediet verleend werd, waren zoodanig, dat de Engelsche uitvoer het volle profijt der uit het crediet voortvloeiende regelingen trok. Denzelfden opzet en hetzelfde doel had het crediet, dat in Augustus jl. tot een bedrag van Frs. 375 miljoen door een Fransch bankconsortium aan Bulgarije werd verleend. Ook hier werd er den nadruk op gelegd, dat het crediet uitsluitend voor den invoer van Fransche goederen zou dienen.

Desondanks kan niet ontkend worden, dat tot deze credietverleening strategische en politieke factoren in belangrijke mate hebben bijgedragen. Zeer duidelijk blijkt de werking van deze factoren in een aantal andere gebeurtenissen.

Zoo is bij de betalingsovereenkomst tusschen Engeland en Roemenië, welke begin September tot stand kwam den Roemeenschen exporteurs de uitvoer naar

Ontwikkeling van den Engelschen uitvoer.



J.F.K. 38

Ontleend aan Wochenbericht van het Deutsche „Inst. f. Konj.forschung“ No. 41.

Engeland aantrekkelijk gemaakt, door een gunstiger omrekeningskoers van het Pond Sterling<sup>1)</sup>. Geheel

<sup>1)</sup> In dit verband kan erop gewezen worden, dat de recente daling van het Pond Sterling voor den uitvoer van Engeland in het algemeen een stimulerender factor vormt.

in deze lijn ligt tenslotte de „invoervergunning“ door Engeland van 400.000 ton Roemeensche tarwe. Gezien den overvloed van tarwe, welke de Dominions Engeland kunnen leveren, kan men zich niet aan den indruk onttrekken, dat het hier om een gunstkoopje gaat, hetwelk men als „defensieven invoer“ zou kunnen betitelen. In principe immers keerde Engeland bij het verdrag van Ottawa in 1931 den niet-imperialen leveranciers den rug toe; een stap, welke beslissenden invloed op de structuur van den wereldhandel heeft gehad.

In Duitschland heeft men deze ontwikkeling met leede oogen aangezien. Het belang der economische banden van Duitschland met het Zuid-Oosten blijkt uit het feit, dat Duitschland alleen in 1937 tweemaal zooveel goederen uit Zuid-Oost-Europa betrok als Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten samen (volgens de Frankfurter Zeitung). Temeer zag men deze ontwikkeling ongaarne, daar de totale uitvoer over het loopende jaar een ongunstig beeld vertoont. In verband hiermede is Duitschland tot een tegenoffensief overgegaan. Een belangrijk moment is hierbij de aanvaarding door Turkije van een Deutsche leening van R.M. 150 miljoen.

Doch de plannen van Duitschland tot een hernieuwde actie<sup>2)</sup> op exportgebied zijn ruimer. Volgens recente berichten<sup>3)</sup> is een nieuw exportplan ontworpen, waardoor systematisch elke mogelijkheid tot een vergroting van den uitvoer te komen, zal worden uitgebuut.

#### En Nederland!

Voor de kleinere uitvoerlanden is deze ontwikkeling niet gunstig. In de laatste Millioenennota heeft de Regeering te kennen gegeven den uitvoer krachtiger te zullen bevorderen door een uitbreiding van het systeem der exportgaranties; daarnaast zal op de verruiming der afzetmogelijkheden het oog gehouden worden.

Hoewel elke stap in deze richting voor onze exportindustrieën een steun beteekent, blijft het een onloochenbaar feit, dat Nederland voor zijn uitvoerkansen in hooge mate afhankelijk is van andere landen. Het zou met het oog daarop voor Nederland van groot belang zijn, indien de jongste inzinking in den wereldhandel van voorbijgaanden aard zou blijken te zijn. Het spoedig tot stand komen van een Britsch-Amerikaansch handelsverdrag zou deze verbetering kunnen inluiden of versterken.

H. W. LAMBERS.

<sup>2)</sup> Reeds lang werden de exportindustrieën door middel van uitvoerpremies in allerlei vorm gesteund.

<sup>3)</sup> Vgl. De Telegraaf van 14 Oct. ochtendblad. Het daar vermelde plan, gepubliceerd in „Die Deutsche Volkswirtschaft“ berust op een bevordering van den export, zoowel met technische, organisatorische als psychologische middelen.

## AANTEKENINGEN.

### Structuurveranderingen in den wereldhandel.

Een van de meest markante structuurveranderingen in de wereldhuishouding is het achterblijven van den wereldhandel bij de wereldproductie. Hiertoe heeft vooral bijgedragen de industrialisatie van de grondstoffenlanden en de heragrarisatie van de industrielanden.

Wereldhandel en wereldproductie (1913 = 100).

Jaar	Wereldhandel	Wereldproductie	Verhouding wereldhandel: wereldproductie
1913 ....	100	100	100
1929 ...	130	139	93,5
1936 ....	111	149	74,5
1937 ....	123	158	78

In beide groepen vinden echter nog andere veranderingen in de interne volkshuishouding plaats, welke van niet minder invloed zijn op den omvang

van den wereldhandel. De grondstoffenlanden streven — even intensief als zij de industrialisatie doorvoeren — ernaar de productie van grondstoffen te vermeerderen of te differentieëren, zulks met het doel om, ondanks de door industrialisatie en bevolkingsvermeerdering sterk gestegen behoefte aan grondstoffen en voedingsmiddelen, hun exportkracht te behouden en niet op groote invoeren van grondstoffen te zijn aangewezen. De industrielanden daarentegen streven naar een vervolmaking van hun industrieel apparaat, teneinde van een zoo gering mogelijken invoer van industrieproducten afhankelijk te zijn.

Al deze krachten werken in het kader van de tendenzen van economische zelfgenoegzaamheid van de verschillende landen samen en verhinderen den wereldhandel in gelijke mate als de wereldproductie te stijgen.

De druk op den wereldhandel is echter niet op alle gebieden even sterk. Het is nauwelijks mogelijk de absolute werking van elk van deze krachten afzonderlijk vast te stellen en af te palen. Toch kan men aan de hand van de veranderingen van de procentueele aandeelen, welke de groepen van goederen en van landen in de samenstelling van den wereldhandel innemen, een bepaald inzicht verkrijgen in de vraag, welke kracht tot dusverre het sterkst is geweest. Dit belangrijke onderzoek is door het Institut für Konjunkturforschung ingesteld en gepubliceerd in een van haar laatste afleveringen. In deze beschouwing nemen wij de voornaamste resultaten van dit onderzoek over.

\* \* \*

Uit de verdeling van de waarde van den werelduitvoer volgens de drie bekende hoofdgroepen, blijkt, dat de aandeelen van deze groepen zich, vergeleken met de periode van vóór den oorlog, niet aanzienlijk gewijzigd hebben. Het aandeel van de groep grondstoffen en halffabrikaten en in iets mindere mate het aandeel van de groep fabrikaten is iets gestegen, terwijl het aandeel van de groep voedingsmiddelen een duidelijken teruggang vertoont.

Procentueel aandeel in de waarde van de voornaamste groepen van goederen in den totalen werelduitvoer van 1911 tot 1937.

	1911	1913	1925	1929	1931	1933	1936	1937
Levensmiddelen en dranken, alsmede levende dieren:								
Enquête-Ausschusz <sup>1)</sup> Statist.	31,3	30,1	29,3	27,8	—	—	(27,5) <sup>2)</sup>	(25,9) <sup>2)</sup>
Reichsamt	—	—	25,9	24,2	26,4	25,6	24,1	22,4
Grondstoffen en halffabrikaten:								
Enquête-Ausschusz <sup>1)</sup> Statist.	33,3	33,6	35,2	33,1	—	—	(35,2) <sup>2)</sup>	(36,5) <sup>2)</sup>
Reichsamt	—	—	36,7	35,0	31,4	35,0	36,8	38,1
Fabrikaten:								
Enquête-Ausschusz <sup>1)</sup> Statist.	35,4	36,3	35,5	39,1	—	—	(37,3) <sup>2)</sup>	(37,7) <sup>2)</sup>
Reichsamt	(37,3) <sup>2)</sup>	(38,2) <sup>2)</sup>	37,4	40,8	42,2	39,4	39,1	39,5

<sup>1)</sup> Bron: Enquête-Ausschusz. <sup>2)</sup> Op basis van het niveauverschil tusschen beide getallenrijen door het Institut für Konjunkturforschung geschat.

Helaas is het niet mogelijk den wereldhandel in de groepen van de genoemde goederen naar de hoeveelheid te verdeelen. Daarom moet men bij de beschouwing van bovenstaande tabel steeds de verschuivingen in de prijsverhoudingen tusschen voedingsmiddelen en grondstoffen eenerzijds en tusschen industriele fabrikaten anderzijds in het oog houden.

*Het aandeel van de industrie- en grondstoffenlanden in den wereldhandel.*

Analyseering van den wereldhandel volgens industrie- en grondstoffenlanden leidt tot de conclusie dat, vergeleken met de periode van vóór den oorlog, het aandeel van alle industrielanden tezamen iets is gedaald, dat van de grondstoffenlanden iets is geste-

gen. Hoewel het hier ook de waarde betreft, gaat het bovengenoemde bezwaar hier niet op, omdat de gegevens van de handelsomzetten (invoer en uitvoer) genomen zijn.

Aandeel van de industrie- en grondstoffenlanden in den wereldhandel.

Landengroepen	1911(13 <sup>1)</sup>	1925	1929	1931	1933	1936	1937
Europeesche Industrielanden <sup>1)</sup>	46,8	39,2	38,9	42,3	41,5	38,1	37,5
Overzeesche Industrielanden <sup>2)</sup>	11,7	17,3	17,6	15,2	14,5	16,2	17,0
Totaal Industrielanden	58,5	56,5	56,5	57,5	56,0	54,3	54,5
Grondstofflanden	41,5	43,5	43,5	42,5	44,0	45,7	45,5
Wereld	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

<sup>1)</sup> Duitschland, Engeland, Frankrijk, België-Luxemburg, Italië, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije, Zwitserland. <sup>2)</sup> Ver. Staten en Japan. <sup>3)</sup> Bron: Enquête-Ausschusz.

De teruggang van het aandeel van de industrielanden komt uitsluitend ten laste van het industriele Europa, welks aandeel in den naoorlogse periode met bijna een vierde gedaald is. De overzeesche industriegebieden konden daarentegen hun aandeel aanzienlijk verhoogen. Het vooruitdringen van de overzeesche industrielanden in den wereldhandel op kosten van de Europeesche industrielanden wijst op het door het Institut für Konjunkturforschung vaak gesignaleerde verschijnsel van de „Enteuropäisierung” van den wereldhandel. Op dit verschijnsel wordt ditmaal niet nader ingegaan.

Om vast te stellen, in welke mate de teruggang van het aandeel van alle industrielanden tezamen in den wereldhandel en het stijgen van het aandeel van de grondstoffenlanden heeft plaats gevonden, moet de wereldhandel nog nader geanalyseerd worden wat de groepen van landen betreft. Immers, het stijgen van het aandeel van de grondstoffenlanden in den wereldhandel kan evengoed een gevolg zijn van een vermeerdering van de handelsbetrekkingen tusschen de grondstoffenlanden onderling als een gevolg van de versterking van den goederenruil tusschen de grondstoffen- en industrielanden. Hetzelfde geldt voor de industrielanden.

*De handelsbetrekkingen tusschen de industrie- en grondstoffenlanden.*

Uit de onderstaande tabel (IV) kunnen de volgende conclusies worden getrokken. Het aandeel van den buitenlandschen handel van de grondstoffenlanden onderling in den totalen wereldhandel is, vergeleken met de periode van vóór den oorlog, niet gestegen. Toegenomen is daarentegen het aandeel van den goederenruil tusschen de industrie- en grondstoffenlanden. Daarentegen is het aandeel van den handel tusschen de industrielanden onderling zeer aanzienlijk gedaald.

Hier openbaart zich dus een uitgesproken structuurverandering van den wereldhandel in den zin van een versterking van het wederzijdsch ruilverkeer tusschen grondstoffen- en industrielanden en een verzwakking van de handelsbetrekkingen tusschen de industrielanden onderling.

Buitenlandsche handel tusschen industrie- en grondstoffenlanden.

Groepen	1911(13 <sup>1)</sup>	1927(29 <sup>1)</sup>	1929	1931	1933	1936	1937
Industrielanden <sup>2)</sup> in ruil met Industrielanden	29,3	24,0	24,2	25,3	22,7	18,9	17,3
Industrielanden <sup>2)</sup> in ruil met Grondstoffenlanden	58,8	62,6	65,2	66,2	66,7	70,2	72,2
Grondstoffenlanden in ruil met Grondst. landen	10,7	12,2	10,6	8,5	10,6	10,9	10,5
Wereld	98,8	98,8	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

<sup>1)</sup> Bron: Enquête-Ausschusz. <sup>2)</sup> Zelfde landen als genoemd in noot 1 en 2 van tabel III).

In hoeverre zijn deze opvallende veranderingen aan de voortschrijdende industrialisatie toe te schrijven, of uit andere ontwikkelingstendenzen in de wereldhuishouding te verklaren? Deze vraag zullen wij een volgende maal nader onderzoeken.

### INGEZONDEN STUKKEN. DE NIEUWE TRANSFERREGELING,

De Heer Tj. Greidanus schrijft ons:

De heer Klaasse heeft de bezwaren, die ik in het nummer van 12 October van dit blad gemaakt heb tegen zijn artikel van 5 October, waarin hij zich een pleitbezorger voor de nieuwe transferregeling betoonde, van een Naschrift voorzien, waarin hij zijn argumenten nog eens nader uiteenzet.

Ook dit Naschrift kan mij niet overtuigen. De heer K. vindt, dat mijn vergelijking van onze rechtgevoelens ten aanzien van binnenlandsche debiteuren en die welke over de grens wonen, niet opgaat. Hij beroept er zich daarbij op, dat er overheidsmaatregelen zijn, die „koopkrachtsverschuivingen van crediteur naar debiteur” teweegbrengen. Het is niet noodig in dit verband in te gaan op de merites van de door hem geciteerde wetgeving, omdat ze nimmer steun kunnen geven aan ons rechtsgevoel ten aanzien van de onderhavige kwestie.

Niet duidelijk is het geworden in zijn betoog, waarom er principieel verschil tusschen debiteuren in binnenland of buitenland zou zijn. Ook als een binnenlandsche debiteur niet meer volledig betaalt, houdt hij op cliënt te zijn van zijn leveranciers en komen dus de belangen van deze leveranciers in het gedrang. Toch aarzelt men geen oogenblik, indien de vraag gesteld zou worden, of de crediteuren een deel van hun vorderingen zouden moeten laten vallen, teneinde de leveranciers de gelegenheid te geven, hun verkoopen voort te zetten.

De heer K. vraagt nu van mij „een ratio voor een verdeelingsbasis der beschikbare gelden tusschen beide groepen, die wèl billijk en verdedigbaar is.” ... „Waarom is 3 pCt. minder billijk dan 3½ pCt.? Wanneer 3½ pCt. wel te motiveeren was, en sedertdien is de „pot” van de clearing ingekrompen, dan is toch ook een vermindering van de renteportie rationeel.”

Uit dezen laatsten zin blijkt een economische beschouwingswijze, waarmee ik mij niet kan vereenigen. Het importsaldo uit Duitsland of de „pot” van de clearing wordt hier voorgesteld als een bepaald bedrag, dat zich wel kan wijzigen en gewijzigd is door commercieele oorzaken of door andere, die echter uitsluitend aan de goederenzijde zijn gelegen, doch niet door oorzaken, die uit de credietgeving of uit de rentebetaling op en de aflossing van credieten voortkomen.

Krachtens deze beschouwingswijze kan men van Deutsche zijde bij iedere nieuwe regeling steeds zeggen: onze export naar uw land is verminderd, wij kunnen dus slechts minder op onze schulden betalen.

Deze beschouwingswijze is echter m.i. foutief. Er is een wisselwerking tusschen credietgeving en goederenverkeer, en er is er ook een tusschen afbetaling van credieten en goederenverkeer. Credietgeving aan

het buitenland en afbetaling van credieten in het buitenland opgenomen brengen export mede, tenzij onoverkomelijke tolmuren dit verhinderen. En als Duitsland erin slaagt een transferregeling tot stand te brengen, waarbij het rente-percentages verlaagd wordt van 4½ pCt. op 4 pCt., dan daalt hun export met een aantal millioenen. Het volgend jaar kunnen zij zich dan beroepen op een vermindering van de „pot” van de clearing en volgens de beschouwingswijze, die ook de heer K. huldigt, een verdere verlaging van den transfer vorderen, enz. enz.

De beschouwingswijze van den heer K. zou dus voor de Nederlandsche onderhandelaars fataal zijn en indien zij van Deutsche zijde gesteld is, hoop ik, dat onze delegatie ze weerlegd heeft.

Eigenaardig is het, dat de heer K. dit verband tusschen afbetaling op credieten en het importsaldo weer wel erkent op een andere plaats in zijn betoog. Het is daar, waar hij dit verband in de laatste alinea gebruikt om opnieuw te motiveeren, dat aflossing van deze vorderingen op Duitsland, ondanks het risico dat ze inhouden, niettemin voor ons ongewenscht zou zijn. Hij zegt daar n.l. dat: „de Deutsche importen, die wij accepteren zouden om de aflossing te financieren, een koopkracht-absorbeerend aanbod op onze markt zouden vormen, zonder dat de daarvoor ingenomen koopkracht weer koepend bij ons ter markt verschijnt.”

Ik had echter betoogd, dat van eenig nadeel voor onze volkshuishouding geen sprake kon zijn, indien wij de bedragen der aflossing opnieuw in het buitenland gingen beleggen en wel daar, waar het risico geringer is. Maar dan moeten wij het verband tusschen credietgeving en goederenverkeer niet weder terstond negeren, als wij over de herbelegging spreken. Waar afbetaling van in Duitsland gegeven credieten importen met zich zullen brengen, zal ook nieuwe credietgeving in andere landen tot exporten leiden.

Naschrift. De conclusie van dupliek van den heer Greidanus culmineert, als ik goed zie, zoowel wat betreft de rentekwestie als het vraagstuk der aflossing in het aloude „in- en uitvoerargument”. Ik geloof, dat men de waarde van deze praemisse op empirische gronden, althans wanneer men de ontwikkeling niet over al te langen tijd wil bezien, onder de thans in het internationale verkeer geldende verhoudingen niet hoog mag aanslaan. Meent de heer Greidanus in ernst, dat onze export naar de Vereenigde Staten zal stijgen, wanneer wij goudgerande Amerikaanse papieren aankopen?

Wat betreft de rentebetaling en den eventueelen invloed van de verminderde koopkracht der beleggers op den invoer van Deutsche goederen is het overigens m.i. irrelevant, of men al dan niet de juistheid van de theorie gelooft. Men moet dit probleem aldus bezien, dat bij een gegeven statistischen toestand de Regeering de keus heeft om een bepaald bedrag uit de „pot” (statistisch bezien is er immers een gegeven pot) toe te kennen aan rentetrekken of aan exporteurs. De koopkracht zal dus door één van beide groepen uitgeoefend worden. Er is m.i. geen reden om aan te nemen, dat die koopkrachtsuitoefening door

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	9-15 Oct. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	9-15 Oct. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe .....	25.842	1.123.281	1.238.062	400	7.200	18.596	1.130.481	1.256.658
Rogge .....	464	172.046	224.431	—	—	3.375	172.046	227.806
Boekweit .....	550	14.102	12.195	—	—	—	14.102	12.195
Mais .....	10.892	970.575	991.952	1.695	73.060	127.598	1.043.635	1.119.550
Gerst .....	2.762	387.617	274.252	2.924	20.087	10.764	407.704	285.016
Haver .....	175	182.831	120.210	150	8.462	3.180	191.293	123.390
Lijnzaad .....	1.575	131.593	163.533	3.800	178.163	182.570	309.756	346.103
Lijnkoek .....	2.200	47.377	55.751	—	225	—	47.602	55.751
Tarwemeel .....	1.276	45.713	30.244	265	9.420	5.915	55.133	36.159
Andere meelsoorten .....	586	25.091	32.643	120	4.124	6.760	30.115	39.403



exporteurs minder in de richting van te importeerden. Duitse goederen zal gaan dan door rentetrekkers. Indien dat in confesso is, kan er ook geen aanleiding zijn om aan te nemen, dat dynamisch beschouwd de situatie anders is.

Met betrekking tot het samenhangen van credietbeweging en im- en export blijkt de heer Greidanus twee essentieel verschillende uitgangspunten te verwarren. Hij verwijt mij die samenhang te erkennen, waar het betreft aflossing van crediten uit de opbrengst van Duitse importen, en deze onmiddellijk daarna te ontkennen met betrekking tot kapitaaluitvoer naar de Vereenigde Staten. Bij nadere analyse zal het den heer Greidanus niet ontgaan, dat hier twee volkomen verschillende vraagstukken aan de orde zijn. Wanneer ik spreek van Duitse importen, die wij accepteren zouden om eventuele aflossing te financieren, dan gaat het over een gegeven bedrag aan importen, dat primair is, waarvan de opbrengst wordt gebruikt voor aflossing. Daarbij is dus de aflossing secundair, de import primair, er is geen sprake van additioneelen import als gevolg van aflossing. Te veronderstellen, dat die er zou zijn, is niet alleen uit mijn gezichtshoek onlogisch, maar zou zelfs in het kader van de opgemelde „in- en uitvoertheorie” niet houdbaar zijn, wanneer men — zooals de heer Greidanus — uitgaat van belegging dier aflossingen elders in het buitenland.

C. A. KLASSE.

Gedachtenwisseling gesloten — Redactie.

**MAANDCIJFERS.**

**HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.**

	Amsterdam	Arnhem	Den Haag Volle eigendom	Den Haag Erfpacht	Middelburg	Rotterdam	Zwolle
1933.....	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934.....	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935.....	4.54	4.54	4.58	4.80	4.50	4.40	4.44
1936.....	4.58	4.69	4.63	4.87 <sup>5</sup>	4.50	4.47	4.51
1937.....	4.—	4.—	4.04	4.34	4.—	4.12	4.03
Jan. 1936 ..	4.42	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.50	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Febr. ....	4.50	—	4.75	4.75	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Maart.....	4.87 <sup>5</sup>	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.75	4.87 <sup>5</sup>	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.60	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
April.....	4.62 <sup>5</sup>	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.70	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Mei.....	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.75	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Juni.....	4.75	5 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>1)</sup>	4.75	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Juli.....	4.83	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.63	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Aug. ....	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.75	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Sept. ....	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.68	5	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>2)</sup>
Oct. ....	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.75	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.27	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Nov.....	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.50	—	—	4.49	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Dec.....	4.33	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.—	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Jan. 1937 ..	4.58	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Febr. ....	—	—	4.25	4.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.47	—
Maart.....	3.83	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.—	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>3)</sup>	4.50	4-4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
April.....	4.—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.10	4.50	4	—	4-4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Mei.....	3.50	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.25	4.50	4	4.31	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Juni.....	—	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.—	—	4	4.04	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Juli.....	3.83	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.—	4.25	4	4.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Aug. ....	4.—	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	4.—	4.25	4	4	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Sept. ....	3.87 <sup>5</sup>	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	4.—	4.25	4	4	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Oct. ....	4.25	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	3.80	4.20	4	4.02	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Nov. ....	3.92	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	4.—	4.25	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.54	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Dec.....	4.25	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	—	—	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.77	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Jan. 1938 ..	4.—	4	3.90	—	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	4.14	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Febr. ....	3.75	4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4.—	4	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.75	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Maart.....	3.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.90	4.10	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	4.15	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
April.....	3.60	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	—	4	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.72	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Mei.....	3.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.75	3.75	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>5)</sup>	3.52	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Juni.....	3.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.75	—	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.81	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4
Juli.....	4.—	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.50	4.—	4	3.75	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Aug. ....	—	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.75	—	4	3.69	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
Sept. ....	—	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4	3.50	—	4-3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> <sup>4)</sup>	3.50	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> -4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>

1) Bijzonder geval, geen maatstaf.

2) Door bijzondere omstandigheden.

3) Enkele hypotheeken à 4 %.

4) Voor hypotheeken op gebouwen 4 %; voor hypotheeken op landerijen 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> %.

5) Voor hypotheeken op gebouwen deels 4 %, deels 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> %; voor hypotheeken op landerijen 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> %.

Nadruk verboden.

**STATISTIEKEN.**

**BANKDISCONTO'S.**

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 2 1/2	3 Dec.'36	Lissabon ....	4 11 Aug.'37
	Bel. Binn. Eff. 2 1/2	3 Dec.'36	Londen .....	2 30 Juni'37
	Vrsch. in R.C. 2 1/2	3 Dec.'36	Madrid .....	5 15 Jan.'32
Athene .....	6	4 Jan.'37	N.-York F.R.B. 1	26 Aug.'35
Batavia .....	3	14 Jan.'37	Oslo .....	3 1/2 5 Jan.'38
Belgrado .....	5	1 Febr.'35	Parijs .....	3 27 Sept.'38
Berlijn .....	4	22 Sept.'32	Praag .....	3 1 Jan.'36
Boekarest .....	3 1/2	5 Mei'38	Pretoria ....	3 1/2 15 Mei'38
Brussel .....	3	30 Mei'38	Rome .....	4 1/2 18 Mei'36
Boedapest .....	4	28 Aug.'35	Stockholm ...	2 1/2 1 Dec.'38
Calcutta .....	3	28 Nov.'35	Tokio....	3.46 11 Mrt.'38
Dantzig .....	4	2 Jan.'37	Weenen.....	3 1/2 10 Juli'35
Helsingfors.....	4	3 Dec.'34	Warschau....	4 1/2 18 Dec.'37
Kopenhagen ....	4	19 Nov.'36	Zwits. Nat. Bk.	1 1/2 25 Nov.'36

**OPEN MARKT.**

	1938				1937	1936	1914
	15 Oct.	10/15 Oct.	3/8 Oct.	26 Sep./1 Oct.	11/16 Oct.	12/17 Oct.	20/24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	3/8	3/8	3/8	1/2-13/4	1/4	2 1/4-3/8	3 1/4-4 1/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2-2 1/2	1/2	2 1/4-3/4	3-4 1/4
Londen							
Daggeld.	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	3/4	11/16-13/16	5/8-13/16	1-1 1/8 1/16	17/32-3/16	9/16-3/4	9/16-3/4
Berlijn							
Daggeld....	25/32-7/8	2 1/2-7/8	2 1/2-7/8	2 1/2-3 1/4	25/32-3	2 1/2-7/8	25/32-3/8
Maandgeld	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-3	3	2 1/4-3	2 1/2-7/8
Part. disc.	2 1/8	2 1/8	2 1/8	2 1/8	2 1/8	3	2 1/8
Warenw...	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/4	4-1 1/4	4-1 1/4
New York							
Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	3/16
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/4	1

1) Koers van 14 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

**WISSELKOERSEN.**

**KOERSEN IN NEDERLAND.**

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia *)
11 Oct. 1938	1.84 3/16	8.76%	73.75	4.89 3/4	31.16	100 1/4
12 „ 1938	1.84 1/4	8.75	73.80	4.89 3/4	31.16	100 1/4
13 „ 1938	1.83 3/8	8.70 1/2	73.70	4.87	31.10	100 1/4
14 „ 1938	1.83 15/16	8.71 1/2	73.64	4.87 3/4	31.06 1/2	100 1/4
15 „ 1938	1.83 3/4	8.70 1/2	73.65	4.87	31.07	100 1/4
17 „ 1938	1.83 15/16	8.73%	73.65	4.89	31.09 1/2	100 1/4
Laagste d.w. 1)	1.83 1/2	8.69	73.55	4.85	31.02 1/2	100
Hoogste d.w. 1)	1.84 1/2	8.77	73.80	4.90 1/2	31.20	100 3/4
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag *)	Boekarest *)	Milaan **)	Madrid **)
11 Oct. 1938	41.83	6.34	—	—	—
12 „ 1938	41.80	6.34	—	—	—
13 „ 1938	41.65	6.35	—	—	—
14 „ 1938	41.65	6.33 1/2	—	—	—
15 „ 1938	41.60	6.34	—	—	—
17 „ 1938	41.68	6.31	—	—	—
Laagste d.w. 1)	41.55	6.27	—	9.65	—
Hoogste d.w. 1)	41.87 1/2	6.37 1/2	1.45	9.75	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors *)	Buenos-Aires *)	Montreal *)
11 Oct. 1938	45.15	39.12 1/2	44.05	3.86 1/2	46 1/2	1.83 3/4
12 „ 1938	45.07 1/2	39.05	43.95	3.87 1/2	46 1/2	1.82 3/4
13 „ 1938	44.87 1/2	38.87 1/2	43.75	3.86	46 1/2	1.82 1/2
14 „ 1938	44.95	38.92 1/2	43.80	3.87	46 1/2	1.82 3/4
15 „ 1938	44.87 1/2	38.87 1/2	43.75	3.86	46 1/2	1.82 1/2
17 „ 1938	45.02 1/2	39.—	43.90	3.85	45 1/2	1.81
Laagste d.w. 1)	44.80	38.80	43.67 1/2	3.80	45	1.80 3/4
Hoogste d.w. 1)	45.17 1/2	39.15	44.05	3.90	47	1.84
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.1878

\*) Notering te Amsterdam. \*\*) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

**KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).**

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
11 Oct. 1938	4,75 1/16	2,65 1/2	40,05	54,30
12 „ 1938	—	—	—	—
13 „ 1938	4,73 1/4	2,64 1/2	40,07	54,43 1/2
14 „ 1938	4,73 3/8	2,64 3/4	40,07	54,43
15 „ 1938	4,73 3/8	2,64 3/4	40,07	54,43 1/2
17 „ 1938	4,74 1/16	2,65 3/8	40,07	54,42 1/2
18 Oct. 1937	4,95 15/16	3,38 3/8	40,17	55,29 1/2
Muntpariteit..	4,86	3,90 3/4	23,81 1/4	40 3/16

1) Zie blz. 738 E-S.B. van 28 Sept. jl.	GERST 64½ kg Amer.No.3) loco Rotterdam per 2000 kg.		MAIS Rotterdam per 2000 kg.				ROGGE 74 kg Russische 1) loco Rotterdam per 100 kg.		TARWE Rotterdam per 100 kg.				BURMA RIJST Loonzein per cwt. f.o.b. Rangoon/Bassein			BOTER per kg.		KAAS Edammer Alkmaar Fabr.kaas gang exp. per 50 kg.		EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.			
			Termijn- noteer. op 1 of 2 mnd.		Amerik. Mixed No. 2)				Termijn- noteer. op 1 of 2 mnd.		80 kg Zuid- Russische 1) Locoprijs		He. Ned. Ct. Not.			Leeuwar- der Comm. Noteering		Heffing Crisis Zuivel- Centr.					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	sh.	f	%	f	%	f	%		
1927	237	110,2	171,50	89,3	176	87,1	12,475	102,5	13,825	110,1	14,75	109,3	6,83	10,4	11,3/4	2,03	98,4	—	—	43,30	95,0	7,96	99
1928	228,50	106,2	208,50	108,6	226	111,9	13,15	108,1	12,575	100,1	13,475	99,9	6,43	98,4	10,7/4	2,11	102,3	—	—	48,05	105,4	7,99	99
1929	179,75	83,6	196	102,1	204	101,0	10,875	89,4	11,275	89,8	12,25	90,8	6,34	97,0	10/6	2,05	99,4	—	—	45,40	99,6	8,11	101
1930	111,75	52,0	118,50	61,7	136,75	67,7	6,225	51,2	6,275	65,9	9,675	71,7	5,09	77,9	8/5	1,66	80,5	—	—	38,45	84,4	6,72	83
1931	107,25	49,9	78,25	40,8	84,50	41,8	4,55	37,4	4,65	37,0	5,55	41,1	3,09	47,3	5/6	1,34	64,9	—	—	31,30	68,7	5,35	66
1932	100,75	46,8	72	37,5	77,25	38,2	4,625	38,0	4,70	37,4	5,225	38,7	2,59	39,6	5/11 1/2	0,94	45,6	—	—	22,70	49,8	4,14	51
1933	70	32,5	60,75	31,6	68,50	33,9	3,55	29,3	3,75	29,9	5,025	37,2	1,84	28,2	4/5 1/2	0,61	29,6	—	—	20,20	44,3	3,71	46
1934	75,75	35,2	64,75	33,7	70,75	35,0	3,325	27,3	3,25	25,9	3,675	27,3	1,74	26,6	4/7 1/2	0,45	21,8	—	—	18,70	41,0	3,45	43
1935	68	31,6	56	29,2	61,25	30,3	3,075	25,3	3,875	30,9	4,125	30,6	2,07	31,7	5/8 1/2	0,49	23,7	—	—	14,85	32,6	3,20	39
1936	86	40,0	74,50	38,8	74	36,6	4,275	35,1	5,75	45,8	6,275	46,5	2,19	33,5	5/7 1/2	0,58	28,1	—	—	17,55	38,5	3,50	43
1937	137,75	64,0	105,75	55,1	111	55,0	8,95	73,6	8,025	63,9	8,925	66,2	2,70	41,3	6/-	0,78	37,9	—	—	19,75	43,3	3,96	49
Juli 1937	149,25	69,4	108,25	56,4	111	55,0	9,85	81,0	8,575	68,3	9,975	73,9	2,68	41,0	5/11 1/4	0,77	37,4	—	—	20,15	44,2	3,74	46
Aug. " "	136,50	63,5	106,50	55,5	112	55,4	9,30	76,4	7,825	62,3	9,225	68,4	2,86	43,8	6/4	0,78	37,9	—	—	21,50	47,2	3,84	47
Sept. " "	129,50	60,2	107	55,7	122	60,4	9,225	75,8	7,55	60,1	8,525	63,2	2,96	45,3	6/7	0,85	41,3	—	—	21	46,1	4,69	58
Oct. " "	136,25	63,3	109	56,8	114,75	56,8	8,575	70,5	7,625	60,7	8,50	63,0	2,96	45,3	6/7 1/4	1	48,5	—	—	23	50,5	4,99	62
Nov. " "	133,50	62,1	106,25	55,3	116	57,4	7,225	59,4	7,10	56,5	8,125	60,2	2,53	38,7	5/7 1/2	0,96	46,6	—	—	22,20	48,7	4,99	62
Dec. " "	130,25	60,6	110	57,3	120,75	59,8	7,30	60,0	7,05	56,1	8,025	59,5	2,43	37,2	5/5	0,84	40,8	—	—	20,80	45,6	5,24	65
Jan. 1938	130	60,4	113,75	59,2	117,25	55,0	7,65	62,9	7,45	59,3	8,40	62,3	2,35	36,0	5/3	0,80	38,8	—	—	21,45	47,1	4,15	51
Febr. " "	129,50	60,2	106	55,2	110,75	51,9	7,60	62,5	7,275	57,9	8,30	61,5	2,39	36,6	5/4	0,81	39,3	—	—	22,125	48,5	3,65	45
Mrt. " "	121,50	56,5	104,50	54,4	109,75	51,5	7,10	58,4	6,775	53,9	7,70	57,1	2,36	36,1	5/3	0,81	39,3	—	—	21,70	47,6	2,80	34
Apr. " "	116,75	54,3	107,50	56,0	117,75	55,2	6,65	54,7	6,55	52,1	7,35	54,5	2,42	37,1	5/5	0,87	42,2	—	—	19,60	43,0	2,90	36
Mei " "	113,50	52,8	104,50	54,4	111	52,1	6,175	50,8	6,125	48,8	6,95	51,5	2,64	40,4	5/10 1/2	0,89	43,2	—	—	20	43,9	3,25	40
Juni " "	103,75	48,2	100,50	52,3	102,75	48,2	5,625	46,2	5,975	47,6	6,925	51,3	2,67	40,9	5/11 1/2	0,80	38,8	—	—	19,575	42,9	3,39	42
Juli " "	103,75	48,2	104,75	54,6	106,75	50,1	5,95	48,9	5,375	42,8	6,775	50,2	2,74	42,0	6/1 1/4	0,78	37,9	—	—	20,45	44,9	3,71	46
Aug. " "	86,75	40,3	98,25	51,2	102,25	47,9	5,05	41,5	4,70	37,4	5,775	42,8	2,88	44,1	6/5 1/4	0,76	36,9	—	—	21,325	46,8	4,17	52
Sept. " "	80,50	37,4	96,25	50,1	105,25	49,4	4,275	35,1	4,15	33,0	4,80	35,6	2,81	43,0	6/3 1/2	0,78	37,9	—	—	22,80	50,0	5	62
27 Sept.-4 Oct.	83,50	38,8	92	47,9	101,50	47,6	4,10	33,7	3,875	30,9	4,40	32,6	2,87	44,0	6/6	0,77	37,4	—	—	22	48,3	4,40	54
4-11 Oct. '38	76,50	35,6	88,50	46,1	95,50	44,8	4	32,9	3,575	28,5	4,15	30,8	2,30	35,2	5/3	0,75	36,4	—	—	24,25	53,2	4,85	60
11-18 " "	79,50	37,0	88,75	46,2	97	45,5	3,90	32,1	3,55	28,3	3,95	29,3	2,29	35,1	5/3	0,72	35,0	—	—	23,50	51,6	5,05	63

	JUTE „First Marks” c.i.f. Londen per Eng. ton		KATOEN				AUSTRALISCHE WOL in olie gekamd; loco Bradford per lb.				JAPAN. ZIJDE 13/14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.		RUBBER Stand. Ribbed Smoked Sheets loco Londen p. l.									
			Midling Upland loco New York per lb.		Super Fine C. P. Oomra Liverpool per lb.		Crossbred Colonial Carded 50's Av.		Merino 64's Av.													
	Herl.	Ned.Ct.	Not.	Herl.	Ned.Ct.	Not.	Herl.	Ned.Ct.	Not.	Herl.	Ned.Ct.	Not.	Herl.	Ned.Ct.	Not.							
1927	442,38	103,4	36.10/-	43,8	93,1	17,60	36,7	102,1	7,27	133,8	96,8	26,50	244,9	104,8	48,50	13,55	105,8	5,44	93	140,2	18,5	105
1928	445,89	104,2	36.16/11	49,8	105,8	20	37,9	105,5	7,51	153,8	111,2	30,50	259,7	111,1	51,50	12,60	98,4	5,07	54	81,4	10,7	107
1929	395,49	92,4	32.14/3	47,6	101,1	19,10	33,2	92,4	6,59	127,2	92,0	25,25	196,5	84,1	39	12,28	95,9	4,93	52	78,4	10	102
1930	257,97	60,3	21.6/9	33,6	71,4	13,50	19,7	54,8	3,92	81,9	59,2	16,25	134,8	57,7	26,75	8,50	66,4	3,42	30	45,2	5,8	93
1931	192,15	44,9	17.1/7	21,1	44,8	8,50	20,1	55,9	4,28	60,9	44,0	13	109,0	46,6	23,25	5,97	46,6	2,40	15	22,6	3,1	83
1932	146,86	34,3	16.18/-	15,9	33,8	6,40	19,5	54,3	5,39	42,5	30,7	11,75	79,7	34,1	22	3,87	30,2	1,56	12	18,1	3,3	83
1933	128,63	30,1	15.12/2	17,4	37,0	8,70	16,8	46,8	4,91	48,9	35,4	14,25	96,9	41,5	28,25	3,21	25,1	1,61	11	16,6	3,3	83
1934	115,85	27,1	15.9/9	18,3	38,9	12,30	13,6	37,8	4,37	51,4	37,2	16,50	95,8	41,0	30,75	1,92	15,0	1,29	19	28,6	6,4	93
1935	134,52	31,4	18.11/8	17,6	37,4	11,90	17,7	49,3	5,87	42,2	30,5	14	84,5	36,2	28	2,41	18,8	1,63	18	27,1	6,8	93
1936	142,61	33,3	18.6/8	19,0	40,4	12,10	18,2	50,7	5,60	54,3	39,3	16,75	108,6	46,5	33,50	2,71	21,2	1,73	25	37,7	7,7	93
1937	183,46	42,9	20.8/4	20,8	44,2	11,44	20,0	55,7	5,34	89,0	64,4	23,75	132,7	56,8	35,50	3,30	25,8	1,865	36	54,3	9,9	93
Juli 1937	189,87	44,4	21.1/3	22,4	47,6	12,32	21,5	59,8	5,71	95,8	69,3	25,50	142,2	60,8	37,75	3,42	26,7	1,885	34	51,3	9,9	93
Aug. " "	188,67	44,1	20.17/6	18,8	39,9	10,35	19,6	54,5	5,19	98,9	71,5	26,25	145,0	62,0	38,50	3,30	25,8	1,82	33	49,7	8,8	93
Sept. " "	186,01	43,5	20.14/3	16,3	34,6	9	17,4	48,4	4,64	94,1	68,1	25,25	131,3	56,2	35	3,19	24,9	1,76	34	51,3	9,9	93
Oct. " "	188,16	44,0	20.19/8	15,2	32,3	8,42	15,5	43,1	4,15	83,6	60,5	22,50	117,7	50,4	31,50	3,02	23,6	1,67	30	45,2	8,8	93
Nov. " "	185,91	43,4	20.12/10	14,4	30,6	7,99	15,2	42,3	4,04	74,6	54,0	20	103,9	44,5	27,75	2,86	22,3	1,585	27	40,7	7,7	93
Dec. " "	173,86	40,6	19.7/-	14,9	31,6	8,28	15,5	43,1	4,15	69,5	50,3	18,50	110,1	47,1	29,50	2,71	21,2	1,505	28	42,2	7,7	93
Jan. 1938	168,56	39,4	18.15/8	15,4	32,7	8,56	15,9															

	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam		GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam		DEENSCH BACON middelgew. No. 1 Londen per cwt.			BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.			CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland			KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.				SUIKER Witte krist.-suiker loco Rotterdam/A'dam per 100 kg.		THEE N.-Ind. thee-veiling A'dam Gem. Java-en Sumatrathee per 1/2 kg.		Indexcijfer voedings-middelen
	Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.			Herl. Ned. Ct.   Not.			Robusta		Superior Santos		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.					
	f	%	f	%	f	%	sh.	f	%	sh.	f	%	sh.	cts.	%	cts.	%	f	%	cts.	%	
1927	—	—	—	—	65,15	97,8	107/6	2,73	92,2	4/6	41,21	119,4	68/-	46,875	95,5	54,10	91,4	19,125	119,6	82,75	109,2	101,3
1928	93,-	98,2	77,50	90,8	66,80	100,3	110/5	3,03	102,4	5/-	34,64	100,4	57/3	49,625	101,1	63,48	107,3	15,85	99,1	75,25	99,3	102,2
1929	96,40	101,8	93,125	109,2	67,81	101,8	112/2	3,12	105,4	5/2	27,70	80,2	45/10	50,75	103,4	59,90	101,2	13,-	81,3	69,25	91,4	94,7
1930	108,-	114,0	72,90	85,5	57,19	85,9	94/7	2,97	100,3	4/11	21,04	61,0	34/11	32	65,2	38,10	64,4	9,60	60,0	60,75	80,2	72,1
1931	88,-	92,9	48,-	56,3	35,72	53,6	63/6	2,44	82,4	4/4	13,84	40,1	24/7	25	50,9	27,10	45,8	8,-	50,0	42,50	56,1	53,3
1932	61,-	64,4	37,50	44,0	25,46	38,2	58/7	1,70	57,4	3/11	11,77	34,1	27/1	24	48,9	30,04	50,8	6,325	39,6	28,25	37,3	43,0
1933	52,-	54,9	49,50	58,0	30,74	46,2	74/7	1,54	52,0	3/9	9,30	26,9	22/7	21,10	43,0	22,83	38,6	5,325	34,5	32,75	42,2	37,0
1934	61,50	64,9	46,65	54,7	32,94	49,5	88/1	1,42	48,0	3/9 1/2	8,15	23,6	21/10	16,80	34,2	18,40	31,1	4,075	25,5	40	52,8	34,9
1935	48,125	50,8	51,625	60,5	32,-	48,1	88/5	1,19	40,2	3/3 1/2	8,15	23,6	22/6	14,10	28,7	15,21	25,7	3,85	24,1	34,50	45,5	32,5
1936	53,425	56,4	48,60	57,0	36,37	54,6	93/6	1,48	50,0	3/9 1/2	12,05	34,9	30/4	13,625	27,8	16,875	28,5	4,025	25,2	40	52,8	39,2
1937	71,275	75,3	61,85	72,5	42,27	63,5	94/1	1,90	64,2	4/3	17,35	50,3	38/8	16,625	33,9	22,375	37,8	6,225	38,9	53,50	70,6	53,6
Juli 1937	78,45	82,8	60,85	71,3	42,63	64,0	94/6	1,97	66,6	4/4 1/2	16,46	47,7	36/6	17,50	35,7	23	38,9	6,575	41,1	55	72,6	55,1
Aug. "	77,875	82,2	67,875	79,6	46,32	69,6	102/6	2,13	72,0	4/8 1/2	17,61	51,0	39/-	17	34,6	23	38,9	6,50	40,6	54,75	72,3	55,3
Sept. "	72,425	76,5	69,20	81,1	46,17	69,3	102/10	1,96	66,2	4/4 1/2	15,97	46,3	35/7	16,75	34,1	23	38,9	6,325	39,6	56	73,9	55,1
Oct. "	69,975	73,7	70,20	82,3	43,70	65,6	97/6	1,91	64,5	4/3	12,55	36,4	28/-	15,75	32,1	22,875	38,7	6,40	40,0	55,25	72,9	55,0
Nov. "	68,175	72,0	72,375	84,8	40,77	61,2	90/6	1,95	65,9	4/4	12,18	35,3	27/1	13,50	27,5	20	33,8	6,425	40,2	53,75	71,0	52,2
Dec. "	68,95	72,8	72,15	84,6	43,23	64,9	96/2	1,92	64,9	4/3 1/2	11,07	32,1	24/8	13	26,5	17,25	29,2	6,40	40,0	47,75	63,0	51,0
Jan. 1938	70,825	74,8	70,375	82,5	43,54	65,4	97/-	1,96	66,2	4/4 1/2	12,18	35,3	27/2	13	26,5	16,10	27,2	6,175	38,6	51,25	67,7	51,1
Febr. "	70,25	74,2	68,75	80,6	43,95	66,0	98/-	2,08	70,3	4/7 1/2	12,44	36,0	27/9	13	26,5	16	27,0	5,40	33,8	50,25	66,3	50,3
Mrt. "	69,15	73,0	66,375	77,8	45,87	68,9	102/2	1,90	64,2	4/3	13,30	38,5	29/8	13	26,5	15,50	26,2	5,05	31,6	52,25	69,0	48,6
Apr. "	70,35	74,3	64,40	75,5	47,29	71,0	105/6	1,88	63,5	4/2	11,68	33,8	26/1	13	26,5	15	25,4	4,65	29,1	53,50	70,6	47,9
Mei "	71,50	75,5	62,-	72,7	46,22	69,4	103/-	1,92	64,9	4/3 1/2	8,64	25,0	19/3	12,50	25,5	14	23,7	4,70	29,4	53,-	70,6	47,1
Juni "	70,54	74,4	59,95	70,3	43,99	66,1	98/2	1,96	66,2	4/4 1/2	8,74	25,3	19/6	12,50	25,5	13,75	23,2	4,725	29,6	49,50	65,3	45,5
Juli "	67,20	71,0	62,40	73,1	46,46	69,8	103/9	1,98	66,9	4/5	9,76	28,3	21/9 1/2	12,75	26,0	14	23,7	4,95	31,0	47,75	63,0	45,5
Aug. "	67,-	70,7	63,75	74,7	45,32	68,1	101/5	1,96	66,2	4/4 1/2	10,04	29,1	22/5 1/2	13,30	27,1	14,10	23,8	5,-	31,3	49,50	65,3	45,5
Sept. "	64,65	68,3	62,45	73,2	43,67	65,6	99/-	1,90	64,2	4/3 1/2	10,41	30,2	23/4 1/2	13,50	27,5	14,50	24,5	5,35	33,5	53,-	70,6	45,7
Sept. 4 Oct. "	64,-	67,6	63,50	74,4	42,12	63,3	99/-	1,79	60,5	4/2 1/2	10,44	30,2	23/9	14,50	29,5	15,50	26,2	5,50	34,4	56,25	74,3	44,9
4-11 Oct. '38	66,-	69,7	64,-	75,0	43,61	65,5	99/-	1,93	65,2	4/4 1/2	9,97	28,9	22,9	14,50	29,5	15,50	26,2	5,25	32,8	56,25	74,3	44,6
1-18 "	63,30	66,8	63,-	73,8	43,31	65,0	99/-	1,99	67,2	4/6 1/2	9,61	27,8	22/-	14,50	29,5	15,50	26,2	5,125	32,0	55,-	72,6	44,2

	GRENHOUT Zweedsch ongesort. 2 1/2 X 7 per standaard ex opslagpl. Londen		VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4.672 M <sup>3</sup> .		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, per longton c.i.f. Londen		LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam		GOUDE cash Londen per ounce fine		Indexcijfer agrarische grondstoffen	Algemeen Indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoer-producten				
	Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.		Herl. Ned. Ct.   Not.										
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%							
1927	230,28	100,1	19,-	100,50	105,1	40,43	100,9	32,625	106,5	266,03	106,4	21,18/11	185,-	95,0	51,50	100,1	85/-	105,3	104,4	124,1	94,8
1928	229,90	100,0	19,-	151,50	99,2	47,58	118,7	31,875	104,1	254,10	101,6	21,-	185,25	95,1	51,45	100,0	85/-	102,0	100,2	95,4	84,5
1929	229,71	99,9	19,-	146,-	95,6	32,25	80,5	27,375	89,4	230,16	92,0	19,-9	109,9	51,40	99,9	85/-	92,7	97,7	85,4	60,0	60,0
1930	218,43	95,0	18,1/2	141,50	92,7	25,36	63,3	22,625	73,9	175,55	70,2	14,10/4	181,75	93,3	51,40	99,9	85/-	69,6	75,1	64,7	44,7
1931	187,88	81,7	16,14/-	110,75	72,5	18,65	46,5	15,375	50,2	136,69	54,7	12,2/11	95,50	49,0	52,-	101,1	92/5	47,6	54,6	44,7	38,4
1932	136,14	59,2	15,13/4	69,-	45,2	11,15	27,8	13,-	42,4	130,52	52,2	15,-4	70,-	35,9	51,25	99,6	118/-	35,1	43,0	38,4	34,5
1933	136,48	59,3	16,11/2	73,50	48,1	13,26	33,1	9,30	30,4	90,39	36,1	10,19/4	75,50	38,8	51,35	99,8	124/7	33,1	39,0	34,5	36,5
1934	134,02	58,3	17,18/4	76,50	50,1	12,07	30,1	6,90	22,5	71,90	28,7	9,12/3	72,75	37,3	51,50	100,1	137/8	31,8	37,3	34,8	36,5
1935	127,91	55,6	17,13/4	59,50	39,0	12,54	31,3	9,15	29,9	104,26	41,7	14,8/-	67,25	34,5	51,50	100,1	142/2	32,2	37,0	34,8	36,5
1936	139,98	60,9	17,19/10	78,25	51,3	15,40	38,4	11,90	38,9	113,49	45,4	14,11/9	85,-	43,6	54,60	106,1	140/4	39,0	42,2	40,7	40,7
1937	205,35	89,3	22,17/2	132,25	86,6	23,35	58,2	15,225	49,7	127,81	51,1	14,4/8	110,50	56,8	63,20	122,8	140/9	53,4	57,8	55,9	55,9
Juli 1937	212,-	92,2	23,10/-	136,25	89,5	24,-	59,9	14,525	47,4	137,65	55,0	15,5/4	113,-	58,1	63,15	122,7	140/-	55,2	60,2	55,5	55,5
Aug. "	212,40	92,4	23,10/-	135,-	88,4	25,-	62,4	13,95	45,6	126,66	50,6	14,-/6	115,-	59,1	63,05	122,5	139/7	53,7	59,2	54,5	54,5
Sept. "	211,08	91,8	23,10/-	135,-	88,4	25,-	62,4	13,15	42,9	120,84	48,3	13,9/1	115,25	59,2	63,05	122,5	140/4	52,4	57,9	54,7	54,7
Oct. "	210,65	91,6	23,10/-	135,-	88,4	25,-	62,4	13,50	44,1	121,70	48,7	13,11/7	116,75	59,9	63,-	122,4	140/6 1/2	50,4	56,1	50,1	50,1
Nov. "	209,46	91,1	23,5/-	132,50	86,8	18,-	44,9	12,50	40,8	109,57	43,8	12,3/3	110,50	56,7	63,10	122,6	140/11	47,7	53,2	45,4	45,4
Dec. "	206,69	89,9	23,-	125,-	81,9	17,-	42,4	12,375	40,4	105,31	42,1	11,14/5	109,75	56,3	62,85	122,2	139/10	44,9	51,8	47,6	47,6
Jan. 1938	203,65	88,6	22,13/9	123,-	80,6	19,-	47,4	11,875	38,8	99,85	39,9	11,2/6	109,75	56,3	62,65	121,8	139/7	44,4	51,9	43,5	43,5
Febr. "	199,56	86,8	22,5/-	122,50	80,2	17,-	42,4	10,95	35,8	95,86	38,3	10,13/9	108,-	55,5	62,70	121,9	139/9 1/2	43,4	51,0	43,4	43,4
Mrt. "	197,49	85,9	22,-	116,25	76,1	15,-	37,4	10,975	35,8	92,92	37,2	10,1/3	106,25	54,6	62,75	122,0	139/11	41,8	49,9	42,0	42,0
Apr. "	197,23	85,8	22,-	110,-	72,0	14,50	36,2	10,625	34,7	90,22	36,1	10,1/3	101,75	52,3	62,65	121,8	139/9	40,0	48,9	38,8	38,8
Mei "	195,17	84,9	21,15/-	105,50	69,1	14,50	36,2	10,425	34,0	91,54	36,6	10,4/-	98,50	50,6	62,85	122,2	140/-	39,4	47,8		

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	1 Oct. 1938	8 Oct. 1938	10/15 Oct. '38 Langste	15 Oct. 1938 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene ....	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ..	Pen. p. £	24 1/4	24 1/4	23 1/2	24 1/2
Buenos Aires <sup>1</sup>	p. peso p. £	19.—	18.95	18.90	19.02
Calcutta ....	Sh. p. rup.	1/5 29/32	1/5 15/16	1/5 29/32	1/5 31/32
Istanbul ..	Piast. p. £	598	593	593	593
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/3	1/3	1/2 15/16	1/3 1/2
Kobe .....	Sh. p. yen	1/2	1/2	1 15/16	1 2/16
Lissabon ....	Escu. p. £	110	110 1/2	109 1/2	110 1/2
Mexico .....	\$ per £	—	—	—	—
Montevideo .	d. per £	20	20	19 1/2	20 1/2
Montreal ..	\$ per £	4.85	4.82 1/2	4.77	4.82
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	2 15/16	2 15/16	3	3
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/4	8 1/4	7 1/2	8 1/4
Singapore ..	Sh. p. \$	2 3/16	2 3/16	2 3/16	2 3/16
Valparaiso <sup>2</sup>	\$ per £	118	121	121	121
Warschau ..	Zl. p. £	25 1/2	25 1/2	25	25 1/4

<sup>1</sup>) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. <sup>2</sup>) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Londen <sup>1)</sup>	N.York <sup>2)</sup>	A'dam <sup>3)</sup>	Londen <sup>4)</sup>
11 Oct. 1938..	19 3/4	42 1/2	11 Oct. 1938.. 2070
12 „ 1938..	19 3/4	42 1/2	1938.. 2070
13 „ 1938..	19 3/4	42 1/2	1938.. 2070
14 „ 1938..	19 1/2	42 1/4	1938.. 2070
15 „ 1938..	19 1/2	42 1/4	1938.. 2070
17 „ 1938..	19 1/2	42 1/4	1938.. 2070
18 Oct. 1937..	20	44 1/4	18 Oct. 1937.. 2050
27 Juli 1914..	24 1/2	59	27 Juli 1914.. 1648

<sup>1</sup>) in pence p. oz. stand. <sup>2</sup>) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. <sup>3</sup>) In guldens per Kg. 1000/1000. <sup>4</sup>) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Oct. 1938	15 Oct. 1938
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank .....	f 122.444.031,49	f 135.181.003,42
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorsch. op ultimo Augustus 1938 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië .....	53.336.527,54	54.828.069,80
Idem aan Suriname .....	11.600.047,29	11.620.047,29
Kasvord.weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	102.459.638,18	103.241.203,84
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. <sup>1)</sup> ..	38.243.003,01	43.002.073,61
Vord. op andere Staatsbedrijven <sup>1)</sup> .....	10.238.477,78	10.627.822,04

Vereffeningen	7 Oct. 1938	15 Oct. 1938
Voorshot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop .....	f 222.579.000,—	f 222.528.000,—
Schatkistpromessen in omloop .....	—	—
Zilverbons in omloop .....	1.082.975 50	1.082.386,—
Schuld op ultimo Augustus 1938 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting ..	10.483.860,22	8.855.163,73
Schuld aan Curaçao <sup>1)</sup> .....	1.720.889,12	1.720.852,87
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. <sup>1)</sup> ..	53.635.815,18	53.544.205,65
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. <sup>1)</sup> ..	219.398.672,71	224.030.556,61
Id. aan andere Staatsbedrijven <sup>1)</sup> .....	10.560.000,—	11.000.000,—
Id. aan diverse instellingen <sup>1)</sup> .....	219.250.760,46	222.719.908,88

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: <sup>1)</sup>	1 Oct. 1938	8 Oct. 1938
Saldo Javasche Bank .....	—	f 370.000,—
Saldo b. d. Postcheque- en Girodienst	f 142.000,—	206.000,—
Vereffeningen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. ..	52.978.000,—	54.828.000,—
Schatkistpromessen in omloop .....	15.750.000,—	15.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop .....	5.000.000,—	5.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds .....	2.311.000,—	2.311.000,—
Idem aan het Ned.-Ind. Postspaarb. ....	1.649.000,—	2.049.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen .....	930.000,—	930.000,—
Voorshot van de Javasche Bank .....	271.000,—	—

<sup>1</sup>) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 33.506.000,—.

CURAÇAOSCHE BANK.

Data	Metaal	Circulatie	Voor-schotten aan de kolonie	Dis-conto's	Diverse reke-ningen <sup>1)</sup>	Diverse reke-ningen <sup>2)</sup>
1 September 1938	8.059	7.647	281	89	1.439	121
1 Augustus 1938	7.764	7.344	11	79	1.665	119
1 Juli 1938	7.770	7.635	500	77	1.658	114
1 Juni 1938	6.667	6.704	341	74	1.777	101
1 September 1937	5.075	6.382	123	48	2.114	112

<sup>1</sup>) Sluftp. der activa. <sup>2</sup>) Sluftp. der passiva.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 17 October 1938

Activa.		
Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 16.878.723,46 Bijbnk. „ 609.642,54 Ag.sch. „ 1.005.787,26	f 18.494.153,26
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 4.050.000,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	—	4.050.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f 259.466.379,74 <sup>1)</sup> Bijbnk. „ 2.482.847,35 Ag.sch. „ 27.509.750,79	f 289.458.977,88
Op Effecten enz. ..	f 288.140.933,27 <sup>1)</sup>	—
Op Goederen en Ceel. ..	1.318.044,61	289.458.977,88 <sup>1)</sup>
Voorschotten a. h. Rijk .....	—	—
Munt, Goud .....	f 106.637.535,—	—
Muntmat., Goud ..	1.374.394.212,49	—
	f 1.481.031.747,49	—
Munt, Zilver, enz. ..	15.768.147,66	—
Muntmat., Zilver ..	—	1.496.799.895,15 <sup>1)</sup>

Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen .....	43.444.798,07
Gebouwen en Meub. der Bank .....	4.580.000,—
Diverse rekeningen .....	10.256.738,36
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	8.905.871,61
	f 1.875.990.434,33

Passiva.

Kapitaal .....	f 20.000.000,—
Reservefonds .....	4.860.787,51
Bijzondere reserve .....	7.102.179,67
Pensioenfondsen .....	11.825.140,37
Bankbiljetten in omloop .....	1.033.122.410,—
Bankassignatiën in omloop .....	33.008,99
Rek.-Cour. { Het Rijk f 138.507.423,65 saldo's: { Anderen „ 657.591.734,07	796.099.157,72
Diverse rekeningen .....	2.947.750,07
	f 1.875.990.434,33

Beschikbaar metaalsaldo .....	f 765.259.445,82
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	1.913.148.610,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht .....	—

<sup>1</sup>) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) .....

<sup>2</sup>) Waarvan in het buitenland .....

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opelschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
17 Oct. '38	106638	1.374.394	1033.122	796.132	765.259	82
10 „ '38	106638	1.374.394	1069.446	757.028	764.520	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen <sup>1)</sup>
17 Oct. 1938	18.494	—	289.459	4.050	10.257
10 „ 1938	18.523	—	290.690	4.050	8.041
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

<sup>1</sup>) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opelschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
15 Oct. '38 <sup>2)</sup>	137.660	—	193.190	79.250	28.684
8 „ '38 <sup>2)</sup>	138.540	—	195.560	78.400	28.956
17 Sept. 1938	116.886	20.616	192.040	70.677	32.413
10 „ 1938	116.886	21.348	189.744	66.288	35.821
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse reke-ningen <sup>1)</sup>	Dek-kings-percentage
15 Oct. '38 <sup>2)</sup>	2.800	73.260	72.290	51	51
8 „ '38 <sup>2)</sup>	2.670	74.520	71.710	51	51
17 Sept. 1938	2.754	13.783	49.670	60.473	52
10 „ 1938	1.926	13.670	46.635	56.107	54
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

<sup>1</sup>) Sluftp. activa. <sup>2</sup>) Cijfers telegrafisch ontvangen.